

Landbrugets Hestekraft og Hesteavlens, statistisk belyst.

Foredrag i det kgl. Landhusholdningsselskab den 10de Decbr. 1895
af Konsulent, Dyrslæge Rich. Jensen.

Mine Herrer! Naar jeg har paataget mig at give statistiske Meddelelser om Hestekraftens Benyttelse samt fremkomme med nogle Bemærkninger om Statistikens Anvendelse som Hjælpemiddel i Arbejdet for Hesteavlens Fremme, saa er det under den Forudsætning, at den højtærede Forsamling vil betragte det som et velment Forsøg paa at lede Opdrætternes Opmærksomhed hen paa en Side af Sagen, som vi — i hvert Fald efter min Mening — hidtil have skjænket for lidt Interesse. Andet og mere maa man ikke vente; thi en aldeles udtømmende Behandling af dette Æmne ligger udenfor min Rækkevidde, hvorimod jeg maaske nok i store, grove Træk vil være i Stand til at paapege, hvorledes Forholdet er i de forskjellige Landdsdele samt større og mindre Dele af disse.

Meddelelserne ere Uddrag og Bearbejdelse af »Statistisk Tabelværk over Arealets Benyttelse 1888« samt »Kreaturholdet 1893«.

Det gaar jo med Hesteavlens som i alle andre Forretningssager, at man ikke har Udsigt til Opnaaelse af heldigt Resultat, naar man er gaaet ud fra Forudsætninger, der ikke ere rigtige, og jeg tror, at vi i denne Retning have forsyndet os en Del, navnlig paa Øerne

og da ikke mindst her paa Sjælland. Særlig have vi maaske havt en vel stor Tilbøjelighed til at overføre de Iagttagelser, som ere indhentede i Stutterierne, umiddelbart paa Landavlen, og vi have vistnok tillige forvexlet de Regler, som absolut kun gjælde under primitive Forhold eller Overgangsforhold, med de, som bør følges under temmelig stærkt udviklede Kulturforhold.

Dette synes at fremgaa af de hyppige Udtalelser om den enorme Forskjel, der, for Hesteavlens Vedkommende, er paa Naturforholdene i Jylland og paa Øerne og da specielt paa Sjælland. Man vil endog have fundet denne Forskjel saa stor, at man med Bestemthed paastaar, at den Hest, som Jylland kan producere, absolut maa degenerere paa Øerne, hvorimod man endnu aldrig har hørt Paastand om, at Jylland var udelukket fra Produktionen af en Hest, der ligner den sjællandske.

Aarsagen til dette Udslag giver man en aldeles bestemt Adresse, idet man siger: »Det er Jyllands Rigdom paa Eng, der skaber Massen hos den jyske Hest!«, men: »Det er Sjællands Fattigdom i denne Retning, der henviser os til Avlen af en Hest med mindre Masse, og derfor degenerer den jyske Hest og den stærke Halvblodshest, naar man indlader sig paa at benytte dem til Avl paa Sjælland!« Denne Læresætning maatte man selvfølgelig respektere, og man burde handle efter den, saafremt det med Sikkerhed kunde paavises, at Hesteavlens, og da specielt Avlen af Heste med betydelig Masse, ubetinget var bundet til de paagjældende Egenes Rigdom paa Eng.

Mærkeligt er det, at man aldrig nærer Betænkkelighed ved Avlen af »det store, røde, danske Malkekvæg«, hvorimod man endnu den Dag idag finder den Paastand i vore Fagskrifter, at den nævnte Forskjel i Retning af Engarealer giver Halvøen og Øerne saa stik modsatte Betingelser for Hesteavl, at Øerne trods deres større Frugtbarhed ere udelukkede fra at drive en Avl, der med Hensyn til Masse kan blive sideordnet den jyske.

Denne Opfattelse giver sig Udtryk i et Par Benævnelser, som have vundet Hævd, idet man nemlig gaar ud fra, at Jylland paa Grund af Forholdene maa levere en »Lavbundshest«, Sjælland en »Højbundshest«, hvormed menes, at Jylland nødvendigvis maa levere »en stor, vægtig, svampet Hest med nedstemt Nerverliv, Sjælland en mindre vægtig, tør, senestærk Hest med udpræget Nerverliv.

Er dette nu virkelig Tilfældet, da forekommer det mig, at Statistiken maa være i Stand til at paavise dette saa tydeligt, at Beviset for Læresætningens Sandhed dermed er givet; thi er den virkelig saa grundfæstet, at man med Sikkerhed tør bygge paa den, da maa Halvøen, — og da specielt de stærkest hesteopdrættende Egne af Halvøen —, opvise en saadan Overvægt af Engarealer lige over for Øerne, at der ikke lades Spor af Tvivl tilbage.

Til Belysning af dette Spørgsmaal skal jeg tillade mig at henvise til Tabellerne I, II og III.

Som det fremgaar af Tabel I er Sjælland ikke saa fattig paa Eng, som man i Almindelighed antager. Det staar over Bornholm, Lolland-Falster og Fyen, og det nærmer sig meget stærkt det sydøstlige Jylland (Vejle, Aarhus og Randers Amter), men lægger man Mærke til, i hvilket Omfang Hesteavlens drives, hvad der jo fremgaar af Antallet af fødte Føl samt Antallet af Tillæg under 3 Aar, da vil man finde, at Sjælland og Bornholm staa under Lolland-Falster, at det staar betydelig under Fyen, samt at det er aldeles distanceret af det sydøstlige Jylland, uagtet dette ikke er saa langt forud med Hensyn til Engarealets Størrelse.

Skal Hesteavlens være bundet til Engarealets Størrelse, ogsaa med Hensyn til Antallet af de Heste, der lægges til, da vil Forholdet for »fødte Føl« være det, at

Sjælland har 5.4, Fyen 5.1 og S. ø. J. 7.1, istedetfor som Tabellen udviser

Sjælland 5.4, Fyen 8.7 og S. ø. J. 11.8.

Tabel I. Benyttelsen

	Sjælland med Møen og Samsø		Bornholm		Lollar og
	Tdr. Ld.	%	Tdr. Ld.	%	Tdr. Ld.
Til Afgræsning for Husdyr (Agermarken)	158542	32.16	10704	31.67	3770
Til Høslæt.....	131420	26.65	7479	22.12	2848
Til Helbrak, Halvbrak og Frøavl	129927	26.35	9508	28.13	3640
Til Fællede og Overdrev	21555	4.37	2982	8.82	460
Til Eng	51598	10.47	3129	9.26	1152
Ialt...	493042	100.00	33802	100.00	11878
Hele Hestebestanden i 1893 samt Antallet af fødte Føl angivet pCt. af hele Hestebestanden..	Heste- bestand	^o / _o fødte Føl	Heste- bestand	^o / _o fødte Føl	Heste- bestanden
	109210	5.4	7766	5.4	2482
Antal af Tillæg under 3 Aar angivet i pCt. af hele Hestebestanden.....	Heste- bestand	Tillæg ⁵ / _o	Heste- bestand	Tillæg ^o / _o	Heste- bestanden
	109210	14.8	7766	15.9	2482

og for Tillæg under 3 Aar vil det blive henholdsvis Sjælland 14.8, Fyen 14.5 og S. ø. J. 19.4, istedetfor 14.8, 23.8 30.2.

Vil man dernæst lægge Mærke til de 3 jyske Afdelinger, da kan det ved første Øjekast se ud, som det stærkt forøgede Engareal ogsaa har givet Stødet til en livligere Udvikling af Avlen i de Afdelinger, hvor netop de store Engarealer findes, men ser man nærmere paa Forholdet, vil man finde, at det kun er et meget lille Stød fremad, Avlen modtager af de stærkt forøgede Engarealer; thi er det virkelig saa, at den jyske Avl er stærkt bunden til Engen eller, som det næsten synes at fremgaa af mange Udtalelser, ligefrem staar og falder med denne, da maatte Forholdet blive for »fødte Føl«:

Præsningsarealet 1888.

Falter	Fyen med Lange-land og Ærø		Det sydøstlige Jylland		Det nordlige Jylland		Det sydvestlige Jylland	
	Tdr. Ld.	%	Tdr. Ld.	%	Tdr. Ld.	%	Tdr. Ld.	%
1.80	89797	38.04	312276	57.71	284404	49.31	438432	59.58
3.98	54734	23.19	32769	6.06	48831	8.47	26272	3.57
0.64	59605	25.26	100082	18.49	70895	12.29	68211	9.27
3.88	7688	3.26	21436	3.96	74139	12.86	50576	6.87
9.70	24208	10.25	74586	13.78	98455	17.07	152378	20.71
100.00	236032	100.00	541149	100.00	576724	100.00	735869	100.00
% fødte Føl	Hestebestand	% fødte Føl	Hestebestand	% fødte Føl	Hestebestand	% fødte Føl	Hestebestand	% fødte Føl
7.6	53569	8.7	77543	11.8	65617	12.8	65378	12.2
Tillæg %	Hestebestand	Tillæg %	Hestebestand	Tillæg %	Hestebestand	Tillæg %	Hestebestand	Tillæg %
5.5	53569	23.8	77543	30.2	65617	33.0	65378	32.6

det sydøstl. Jyll. det nordl. Jyll. det sydvestl. Jyll.
 11.8, 14.6, 17.7,
 istedetfor som Tabel I udviser
 11.8, 12.8, 12.2,
 og for Tillæg under 3 Aar maatte det blive henholdsvis
 30.2, 37.4, 45.4,
 istedetfor
 30.2, 33.0, 32.6,
 hvilke store Tal vel næppe ere et Udtryk for, hvad det nordlige Jylland og det sydvestlige Jylland ere i Stand til at præstere, men de angive i hvert Fald Forholdet, som det maatte blive, om Engarealet virkelig har den Indflydelse, man søger at tillægge det; thi enten maatte det sydøstlige Jyllands Produktion af Heste sættes be-

tydeligt ned i Antal eller ogsaa maa man indrømme, at det sydøstlige Jylland for Hesteavlens Vedkommende faar betydelig mere ud af temmelig sparsomt tilmaalte Arealer, end de andre jyske Afdelinger faar af deres Rigdom.

Af Tabel I fremgaar det endvidere, at Jylland i langt højere Grad benytter den høje Jord til Afgræsning end Øerne, og da specielt end Sjælland, Bornholm og Lolland-Falster, hvilket just ikke tyder hen paa, at Hesten i Jylland ubetinget er bundet til Engen i en saadan Grad, at Udslaget absolut maatte vise sig i Retning af »svampet Bygning og nedstemt Nervaliv«, og naar man taler om den store Høsmængde, Jyden er i Stand til at give sine Heste for derved at fremkalde faste Knokler, saa har man Vanskelighed ved at fatte dette, — i hvert Fald for det sydøstlige Jyllands Vedkommende — naar man ser, at dette, selv om det benytter hele sit Engareal til Høslæt, kun derved opnaar at have Høslæt paa 19.84 pCt. af hele Græsningsarealet, medens Sjælland paa Agerjorden alene har Høslæt paa 26.65 pCt. af Græsningsarealet. Der maa dog gro noget Hø paa den gode sjællandske Jord, og saa have vi endda 10.47 pCt. Eng, der vel ikke altsammen benyttes til Afgræsning.

Vil man nu tage en Oversigt over, hvorledes Forholdet stiller sig i Landets forskellige Amter (Tabel II), da vil man finde, at man endnu mindre er i Stand til herved at paavise, at Hesteavl og Engarealer ere strængt knyttede til hinanden, ligesaa lidt som man herved formaar at bevise, at den megen Eng giver »Lavbundsheste« og at Mangel af Eng fører til Produktet »Højbundsheste«.

I Tabel II findes Amterne ordnede efter Engarealerens Størrelse, og man vil tillige finde Størrelsen af Hestetillæget angivet, samt i sidste Rubrik det Løbenummer, som det paagjældende Amt kommer til at indtage, naar Størrelsen af Hestetillæget lægges til Grund

Tabel II.

Løbe-Nr. efter Engareal	Amt	Engarealet angivet i pCt. af hele Græsningsarealet	Fælleder og Overdrev angivet i pCt. af hele Græsningsarealet	Tillæg af Heste under 3 Aar angivet i pCt. af hele Hestebestanden	Antal af fødte Føl angivet i pCt. af hele Hestebestanden	Løbe-Nr. efter Tillægets Antal
1	Frederiksborg ...	8.76	3.27	15.2	5.6	3
2	Sorø	8.80	2.60	15.4	5.9	4
3	Bornholm	9.26	8.82	15.9	5.4	5
4	Svendborg	9.41	3.36	24.9	9.2	10
5	Kjøbenhavn	9.64	6.78	9.9	3.3	1
6	Maribo	9.70	3.88	15.5	7.6	6
7	Odense	11.01	3.17	23.0	8.2	8
8	Præstø	11.33	1.65	15.3	5.4	2
9	Aarhus	11.51	2.29	29.2	11.8	15
10	Vejle	11.64	2.58	23.1	8.6	9
11	Holbæk	12.07	7.14	18.3	6.8	7
12	Thisted	13.83	15.03	34.6	13.3	15
13	Viborg	15.06	7.42	36.4	13.9	16
14	Hjørring	17.19	13.25	28.9	11.1	12
15	Randers	17.46	6.26	36.4	14.1	18
16	Aalborg	18.71	11.28	36.1	14.2	17
17	Ringkjøbing	22.90	7.21	33.2	11.8	14
18	Ribe	24.15	5.81	27.0	10.4	11

for Rækkefølgen. Løbenumret i sidste Rubrik er fremkommen ved at tage Middeltallet af »fødte Føl« og »Tillæg under 3 Aar«, idet jeg har antaget, at man dermed rammer Forholdet saa nogenlunde, eftersom man vel nærmest maa gaa ud fra, at det er den opvoxende Ungdom og Følhopperne, der særlig blive paavirkede af de tilstedeværende Betingelser for frodig Udvikling.

Man vil da finde, at Svendborg Amt (Nr. 4) trods et temmelig lille Engareal er oppe paa Højde med Ribe Amt (18), der af alle Amterne i Danmark er rigest paa Eng. Man vil tillige finde, at det er Viborg Amt, der, trods betydelig mindre Eng end Ringkjøbing og Ribe

Amter, er Skyld i, at det sydvestlige Jylland kommer saa højt op med Størrelsen af Hestetillæget, som Tabel I udviste. Endvidere vil man finde, at Hjørring Amt trods betydelige Engarealer staar under Aarhus Amt, der i den nævnte Retning er temmelig tarvelig forsynet, hvilket dog ikke forhindrer det i at staa Side om Side med det »engrige« Ringkjøbing Amt samt fuldstændig at distancere Holbæk Amt, der dog er bedre udstyret med Eng end Aarhus Amt.

At Eng og Fællede i Forening heller ikke have afgjørende Indflydelse, synes at fremgaa ved en Sammenligning mellem Svendborg og Hjørring Amter, Aarhus og Ringkjøbing Amter samt Aarhus og Holbæk Amter.

Vil man nu nærmere udstykke disse Undersøgelser til en Del af Landets Herreder, da vil man finde, at man heller ikke herved er i Stand til at opdage den inderlige Forbindelse mellem »rige Engarealer« og »Lavbundsheste« samt »Mangel paa Engareal« og »Højbundsheste«.

I Tabel III findes en Oversigt over 31 Herreder (12 sjællandske og 19 jydske), ordnede paa samme Maade som Amterne i Tabel II. Man vil her finde Modsætningerne saa skarpe, at man selv med sin bedste Villie vil have Vanskelighed ved at finde antagelige Støttepunkter for den nævnte Læresætnings Holdbarhed. Skarpest fremtræder Modsætningen ved en Sammenligning mellem Samsø og Vester Horne Herred i Ribe Amt, der dog begge opdrætte »Lavbundsheste«.

Samsø:	1.06 pCt. Eng,	10.40 pCt. Fællede,
Vester Horne:	35.52 - - -	10.59 - - -
Samsø:	Fødte Føl 13.3 pCt.,	Tillæg under 3 Aar 28.4 pCt.,
V. Horne:	- - - 10.9 - - -	- - - 28.8 - - -

Men der kan drages andre Sammenligninger, som ikke ere uden Interesse, f. Ex. (28) Hammer Herred i Præstø Amt mod (7) Vrads Herred i Aarhus Amt.

Amt:	Herred:	Eng:	Fæl- leder:	Fødte Føl:	Til- læg:
		%	%	%	%
(28) Præstø,	Hammer:	21.64	2.14	5.9	18.9, Højbundshest.
(7) Aarhus,	Vrads:	8.35	2.46	16.9	35.1, Lavbundshest.
(15) Frederiksb.,	Ølstykke:	11.67	5.22	4.6	11.5, Højbundshest.
(4) Aarhus,	Tyrsting:	7.64	4.81	11.5	27.5, Lavbundshest.
(5) Thisted,	Morsø-Sdr.:	7.64	14.82	13.2	33.9, Lavbundshest.
(22) Holbæk,	Tudse:	15.33	16.05	6.5	14.6, Højbundshest.
(20) Randers,	Nørhald:	14.78	5.99	16.1	34.1, Lavbundshest.
(19) Holbæk,	Skipinge:	14.93	8.13	6.5	16.5, Højbundshest.
(10) Frederiksb.,	Holbo:	10.04	3.94	7.0	17.7, Højbundshest.
(13) Aarhus,	Gjern:	10.40	2.49	14.3	35.9, Lavbundshest.

Disse Exempler paa Engarealets Forhold til Hestens «Kvalitet» tyde i hvert Fald paa, at den antagne Regel ikke er uden Undtagelser, og vil man anføre alle de Exempler, man er i Stand til at paavise, vil man finde, at Undtagelserne ere saa hyppige, samt at Modsætningerne i et meget stort Antal Tilfælde ere saa skarpe, at det næppe kan vække Forbauselse, naar man vægrer sig ved at tro paa den nævnte Læresætnings Gyldighed, om den end tidligere under mere primitive Forhold har havt uomtvistelig Berettigelse, der dog vistnok for en meget stor Del falder bort under vidt fremskredne Kulturforhold, hvor den omhyggelige og dybere Behandling af Jordbunden fører til en saa forøget og fyldig Plantevæxt, at vore Husdyr derigjennem blive i Stand til at erhverve sig Størrelse og Masse uden at være absolut henviste til Græsset og Høet alene, hvad forøvrigt vore store »røde Malkekøer« turde være et Bevis for.

Naar jeg har fremdraget denne Sag, saa er det ikke blot, fordi jeg finder det uheldigt, at man — i hvert Fald en meget stor Del af vore Opdrættere — sætter den oftomtalte Læresætning saa langt frem i Forgrunden, at man vil bygge hele Bygningen op paa den; men det er ogsaa, fordi jeg herigjennem har villet paavise, hvor lidt vi i Grunden kjende de Faktorer, som ere nødvendige for at fremelske en Hesteavl, der giver virkelig Udbytte; thi det, at en meget stor Del af os endnu

Tabel III.

Løbe-Nr. efter Eng- arealets Størrelse	Amt	Herred	Af Græsningsarealet indtager Eng pCt.	Af Græsningsarealet indtager Fælder og Overdrev pCt.	Tillæg under 3 Aar angivet i pCt. af hele Hestebestanden	Antallet af fødte Føl angivet i pCt. af hele Hestebestanden	Løbe-Nr. efter et Middeltal af Tillæg under 3 Aar og An- tallet af fødte Føl
1	Holbæk	Samsø	1.06	10.40	28.4	13.3	17
2	Randers	Mols	6.91	15.31	38.1	15.6	30
3	Præstø	Baarse	7.08	2.16	17.4	6.4	6
4	Aarhus	Thyrsting	7.64	4.81	27.5	11.5	14
5	Thisted	Morsø-Sønder	7.64	14.82	33.9	13.2	21
6	—	Morsø-Nørre	7.65	12.33	40.6	15.4	31
7	Aarhus	Vrads	8.35	2.46	35.1	16.9	28
8	Hjørring	Vennebjerg	9.25	17.45	25.4	10.7	13
9	Aalborg	Fleskum	9.65	11.85	38.4	14.8	29
10	Frederiksborg	Holbo	10.04	3.94	17.7	7.0	9
11	—	Horns	10.11	3.97	19.7	6.7	11
12	Randers	Nsrre	10.33	3.72	37.2	12.9	24
13	Aarhus	Gjern	10.40	2.49	35.9	14.3	25
14	—	Hads	10.45	4.18	23.4	10.4	12
15	Frederiksborg	Ølstykke	11.67	5.22	11.5	4.6	1
16	Holbæk	Løve	12.21	3.10	17.5	6.5	7
17	Randers	Onsild	13.11	7.52	33.9	14.1	22
18	Holbæk	Ods	14.39	6.55	17.9	6.2	8
19	—	Merløse	14.61	1.19	16.9	5.9	4
20	Randers	Nørhald	14.78	5.99	34.1	16.1	27
21	Holbæk	Skipppinge	14.93	8.13	16.5	6.5	5
22	—	Tudse	15.33	16.05	14.6	6.5	3
23	Aarhus	Framlev	15.60	1.10	36.2	14.3	26
24	Hjørring	Dronninglund	16.23	8.88	30.2	11.1	16
25	Aarhus	V. Lisbjerg	17.24	0.57	32.9	12.8	20
26	Hjørring	Børglum	19.23	7.18	33.1	12.3	19
27	Præstø	Møenbo	19.31	3.65	12.8	4.3	2
28	—	Hammer	21.64	2.14	18.9	5.9	10
29	Thisted	Hillerslev	21.70	17.87	34.5	14.0	23
30	Aalborg	Kjær	25.35	14.27	32.4	12.9	18
31	Rihe	V. Horne	35.52	10.59	28.8	10.9	15

stille Engen som en aldeles ufravigelig Betingelse for Produktionen af en Hest med betydelig Masse, hvad enten dette gjælder Træk- eller Kjørehesten, er et talende Bevis for, hvor meget vi paa dette Felt trænger til Forsøg i Analogi med, hvad der allerede med saa stor Energi er udført som Støtte for Kvægavlen og Svineavlen.

Grev Lendorf siger: »Jeg tror næppe, at den Prøvesten er funden, som med Sikkerhed angiver det hippologiske Stof i Jordbunden.« De anførte Exempler tyde paa, at denne Udtalelse ogsaa gjælder for Danmarks Vedkommende, og at vi som Følge heraf skulle være varsomme med at fastslaa Regler, som maaske ret beset kun have Traditioner at støtte sig til og Illusioner at leve paa.

Jeg har paatalt, at man for Hesteavlens Vedkommende føler Savnet af Forsøg, og jeg vil tilføje, at man føler Savnet meget dybt; thi vore Begreber om de Fordringer, de forskjellige Hestelag stille, for at naa til en Udvikling, der harmonerer med de Omkostninger, som ere medgaaede til Produktets Frembringelse, ere saa vage, at vi, om vi end arbejde nok saa ivrigt i Sagens Interesse, stadig mangle faste, paalidelige Holdepunkter. Man har søgt at finde et saadant i Stambogsføringen, der selvfølgelig, efterhaanden som Materialet indsamles og renses, kan blive en mægtig Løftestang, men det er ikke nok, hvad man jo allerede for længe siden har indrømmet for Kvægets Vedkommende; thi her skjænker man de forskjellige Fodringsmidler og Dyrenes Produktionsevne en udsøgt Opmærksomhed, hvilket jo ogsaa gjælder Svineavlens; men i Hesteavlens gaar man til Dato temmelig empirisk tilværks, og det uagtet Hesten endnu ikke har voldet os noget Bryderi — eller maaske netop derfor — med Hensyn til Udførsel, ligesom der vistnok heller ikke er nogen Tvivl om, at Hesteavlens kan blive en solid Indtægtskilde for Øboerne, som den allerede er det for Jyderne.

Man har kaldt de Køer, som ikke betale Foderet, for »Rotter«, og man gaar stadig paa Jagt efter disse Rotter, der forhaabentlig i en ikke fjærn Fremtid ville være saa blottede for Tilholdssteder, at de blive nødt til at fortrække, men det Spørgsmaal ligger meget nær, om vi ikke ogsaa i vore Hestebesætninger huse et større Antal »Rotter«, hvis Forsvinden maatte betragtes

Tabel IV.

Landsdelene	Hele Hestebestanden	Hingste over 3 Aar		Vallaker 3 til under 6 Aar		Hopper 3 til und 6 Aar	
		Antal	% af hele Bestanden	Antal	% af hele Bestanden	Antal	% af hele
Sjælland med Møen og Bornholm (uden København)	109210	932	0.9	6717	6.2	7425	6
Bornholm	7766	96	1.2	509	6.6	554	7
Lolland-Falster	24823	244	1.0	1413	5.7	1870	7
Fyen med Langeland og Ærø..	53569	407	0.7	5007	9.3	5069	9
Det sydøstlige Jylland	77543	657	0.8	10104	13.0	9995	12
Det nordlige Jylland	65617	530	0.8	4868	7.4	7816	11
Det sydvestlige Jylland	65378	530	0.8	6996	10.7	8315	12
Samsø	1515	13	0.9	53	3.5	161	10

som en Gevinst for Landbruget. Skal man med faa Ord give en Karakteristik af en indbringende Hesteavl, maa det være denne: »Tidlig Arbejdsdygtighed og søgt Handelsvare!« Jeg skal ikke herved komme ind paa en Omtale af de forskjellige Hestelag, endnu mindre paa en Kritik af disse, men jeg skal kun hævde, at man — Sagen set fra et rent landøkonomisk Standpunkt — maa anse den Hest for den bedste, som i en tidlig Alder formaar at tilfredsstille Landbrugets Krav, naar den saa tillige i en modnere Alder er let at afhænde. Herved betaler den jo en stor Del af Opdrætningsomkostningerne, og den kan ved Bortsalg give Plads for unge Heste af de Aldersklasser, som ere i stadig Værdistigen, samtidig med at de udføre Arbejdet. Men én Ting maa man absolut forlange, og det er, at det nødvendige Arbejde ikke forsømmes netop af den Grund, at man har et større Antal unge Heste i Arbejdsstyrken. Kræver Arbejdet nødvendigvis meget store Kraftanstrængelser, saaledes at man udsætter sig for at ødelægge de unge Dyr, da maa man selvfølgelig indrømme de ældre Heste en i

Hopper til under 11 Aar		Unge arbejdsdygtige Heste		Vallaker over 6 Aar		Hopper over 11 Aar		Ældre arbejdsdygtige Heste		Tillæg under 3 Aar	
Antal	% af hele Bestanden	Antal	% af hele Bestanden	Antal	% af hele Bestanden	Antal	% af hele Bestanden	Antal	% af hele Bestanden	Antal	% af hele Bestanden
3379	16.8	33453	30.7	36074	33.0	23505	21.5	59579	54.5	16178	14.8
1185	15.3	2344	30.2	2509	32.3	1681	21.6	4190	53.9	1232	15.9
4351	17.5	7878	31.7	7442	30.0	5652	22.8	13094	52.8	3851	15.5
3797	16.5	19280	36.0	13085	24.4	8441	15.8	21526	40.2	12763	23.8
2249	15.8	33005	42.5	11523	14.9	9620	12.4	21143	27.3	23395	30.2
1754	17.9	24968	38.0	9206	14.0	9859	15.0	19065	29.0	21584	33.0
0605	16.2	26446	40.4	9644	14.8	7995	12.2	17639	27.0	21293	32.6
321	21.2	548	36.2	229	15.0	308	20.4	537	35.4	430	28.4

Forhold hertil passende Plads. Dette kan saaledes i højere Grad være Tilfældet paa de større Landejendomme, hvor der som oftest stilles større Krav til Hestens Kraft og Udholdenhed end paa de mindre, ligesom det vel ogsaa paa hine Steder kan være forbunden med Vanskeligheder at faa de unge, kostbare Dyr behandlet med den Omhyggelighed under Arbejdets Udførelse, som ønskeligt er.

Men i de mindre Landbrug — og det er jo dog her, Hesteavlens har sit egentlige Hjem — kan der vel næppe være Tale om, at der i de forskjellige Landsdele stilles saa vidt forskellige Krav til Arbejdskraften, at den ene Landsdel absolut er henvist til at bearbejde Jorden ved Hjælp af et større Procentantal af »ældre Heste«, medens man i en anden Landsdel er i Stand til at faa et aldeles lignende Arbejde udført med et større Procentantal af »unge Heste«. Altsaa: det ene Sted udføres Arbejdet med Arbejdskraftens »Værdiforringelse«, det andet Sted med dens »Værdiforøgelse«. Sikkert Tab mod Udsigt til Gevinst eller i hvert Fald til Dækning af Tab.

Jeg antager ikke, at der foreligger saa stor Forskjel i Retning af de Krav, Agerbruget stiller til Trækraft i det mindre Landbrug — og da forresten ogsaa i det større —, at Sjælland nødvendigvis maa have 30 ældre Arbejdsheste i Arbejdsstyrken, naar Fyen kan nøjes med 22 og det sydøstlige Jylland endog med 15. Ikke desto mindre viser Statistiken, at Sjælland møder op med 14.3 p.Ct. »ældre Arbejdsheste« mere end Fyen, et Antal, der ikke er saa ganske lille, eftersom det andrager 15,617 ældre Individer, der, om Forholdet blev stillet lige med Fyen, kunne erstattes af c. 5800 unge arbejdsdygtige Heste og 9800 Stkr. opvoxende Ungdom under 3 Aar.

At der, naar Forholdet er saaledes, maa gaa store Kapitaler tabt, som Følge af Anvendelsen af en Arbejdskraft, der er altfor kostbar i Forhold til de virkelig foreliggende Krav, anser jeg for givet, idet jeg som forannævnt ikke kan indse, at der kan være saa stor Forskjel paa sjællandsk og fyensk Landbrug.

Ere de sjællandske og fyenske Forhold vidt forskellige paa dette Omraade, saa er Modsætningen endnu skarper, naar man drager en Sammenligning mellem Sjælland og det sydøstlige Jylland, der dog paa saa mange Punkter have meget tilfælles.

De ældre Arbejdsheste indtage paa Sjælland en Plads, der svarer til 54 p.Ct. af hele Hestebestanden, medens den samme Aldersklasse kun udgjør 27 p.Ct. af Hestebestanden i det sydøstlige Jylland. Efter dette Forhold har Sjælland omkring ved 29 å 30,000 ældre Heste for meget, et Antal, der, saafremt Landbrugets Krav til Arbejdskraft er nogenlunde lige for de nævnte Landsdele, kunne ombyttes med c. 12,000 unge, arbejdsdygtige Heste og c. 17,000 Stkr. Tillæg under 3 Aar.

Vil man gennemse Tabel IV, da vil man meget let overbevise sig om, at Forholdet i Henhold til Statistiken er saaledes, som jeg her har anført. Sjælland, Bornholm og Lolland-Falster staa i den skarpeste Modsæt-

ning til Jylland, hvorimod Fyen indtager et ret hæderligt Mellemstandpunkt.

I Tabel IV ere de forskellige Aldersklasser anførte i Forhold til den samlede Bestand og saaledes, at Hingste over 3 Aar, Vallaker 3—6 Aar, Hopper 3—6 Aar og Hopper 6—11 Aar ere regnede for »unge arbejdsdygtige Heste«, medens Vallaker fra 6—11 Aar, Vallaker over 11 Aar samt Hopper over 11 Aar ere betragtede som »ældre«.

Naar jeg har anset Vallaker »over 6 Aar« for ældre, saa tror jeg, det ikke er ganske uden Berettigelse, da det jo netop er denne Aldersklasse, der særlig egner sig for Bortsalg, og da der af Hensyn til Avlen ikke er nogen Grund til at holde disse Heste tilbage. Desuden vil denne Klasse, 6—11aarige Vallaker, efter meget faa Aars Forløb nærme sig Grænsen, hvor det aarlige Værditab begynder at indfinde sig. I hvert Fald kan man vistnok anse for givet, at det mindre Landbrug staar sig bedre ved at benytte Vallaker fra 3—6 Aar end Aldersklassen fra 6—11, om man end ikke tør antage, at den samme Regel gjælder for større Landbrug.

Tabel IV viser, at Vallaker fra 3—6 Aar samt Hopper fra 3—6 Aar ere temmelig svagt repræsenterede paa Sjælland, Bornholm og Lolland-Falster, hvorimod der paa Fyen er en stærk Stigning af disse Aldersklasser, og i de 3 jyske Afdelinger er der atter en betydelig Stigning, endog saa stærk, at Procentantallet for disse to Aldersklasser er rigelig dobbelt saa stort i det sydøstlige Jylland som paa Sjælland.

Som man vil se, er Bestanden af 6—11aarige Hopper temmelig ens i alle Landsdelene, men som jeg senere skal paavise, drages der rigtignok paa de forskellige Steder en højst forskjellig Nytte af denne for Avlen saa vigtige Aldersklasse.

Hvad Vallaker over 6 Aar og Hopper over 11 Aar angaa, da er Forholdet fuldstændig omvendt af det, der findes ved de yngre Heste, hvad der let vil fremgaa af

de store Tal for Sjælland, Bornholm og Lolland-Falster, de middelstore for Fyen og de smaa for de jydsk Afdelinger. Mærkeligt er det, at der endogsaa siden Tællingen i 1888 er Stigning af de ældre Aldersklasser her paa Sjælland, idet nemlig den Aldersklasse, som er mest udsat for Værdiforringelse, Vallaker over 11 Aar, er stegen fra 16.6 pCt. til 18.2 pCt., medens samtidig Hopper over 11 Aar kun er gaaet ned fra 21.9 pCt. til 21.5 pCt. I et Foredrag, som Hr. Statskonsulent Jensen holdt den 27. Marts 1890, udtalte han, »at Tendensen gik meget stærkt i Retning af at forynge Hestebestanden, og at man deraf kunde se, at Agerbruget ikke alene forøger, men tillige forbedrer sin Arbejdskraft ved at udskyde de ældre Aldersklasser, der ikke kunne gjøre fuld Nytte.« De af Hr. Statskonsulenten forelagte Tabeller bekræftede denne Udtalelse, men desværre har der siden den Tid været Tilbagegang for Sjælland paa dette Omraade istedetfor Fremgang. Heller ikke paa Fyen er der Fremgang, idet Vallaker over 11 Aar i 1888 udgjorde 10.4 pCt. mod 11.6 pCt. i 1893 og Hopper over 11 Aar 15.6 pCt. i 1888 mod 15.8 pCt. i 1893, men med den forud ret gode Sammensætning af Hestebestanden paa Fyen spiller denne ringe Tilvæxt ikke nogen betydelig Rolle. I det sydøstlige Jylland, hvor Forholdet allerede tidligere var godt, havde man ingen Grund til at ønske yderligere Fremgang; der er endog en ganske ubetydelig Stigning af Procentantallet for gamle Vallaker, medens der er en ubetydelig Nedgang for gamle Hopper, idet Forholdet i 1888 var henholdsvis 6.3 pCt. og 12.6 pCt. mod 6.4 pCt. og 12.4 pCt. i 1893. Af veritable gamle Heste har altsaa det forud stærkt overfyldte Sjælland en Tilgang af 0.6 pCt. = 654 Stkr., Fyen en Tilgang af 0.7 pCt. = 376 Stkr., medens det sydøstlige Jylland har havt en Afgang af 40 Stkr.

Det ligger efter de givne Oplysninger nær at antage, at der virkelig er gyldig Grund for Sjælland, Bornholm og Lolland-Falster til at have dette store Lager af

»ældre« Arbejdskraft, idet man jo nemlig kan gaa ud fra, at der paa disse Steder drives flere Tdr. Land pr. arbejdsdygtig Hest end paa Fyen og i Jylland. — Jeg siger, det ligger nær at antage, og jeg vil tilføje, at jeg af Erfaring véd, at man mange Steder antager, at Hestene paa Sjælland bestille meget mere end paa andre Steder. Man behøver blot at være tilstede ved et Møde, hvor Hesteavlssagen forhandles, for at faa Lejlighed til at indhøste Erfaring herom, thi det hænder meget ofte, at den Paastand fremsættes, at Sjællænderen pløjer 3 Omgange, naar Jyden pløjer 2 Omgange paa lige lang Strækning. Med Akklamation hilse altid en stor Del af de tilstedeværende sjællandske Opdrættere denne Paastand, og dersom den er rigtig, da kan man kun lykønske den sjællandske Opdrætter; thi da er han vel nok inde paa et nogenlunde rigtigt Spor, selv om han benytter en Hestekraft, af hvilken mellem 50 og 60 pCt. Individder ere i en Alder, hvor der kun kan være Tale om aarligt Værditab.

Men dersom nu Paastanden ikke er rigtig?

At opgjøre nøjagtig, hvormeget hver enkelt arbejdsdygtig Hest udretter i de forskellige Landsdele, lader sig vel næppe udføre, men tilnærmelsesvis kan man dog antyde det, idet man nemlig kan opgjøre, hvor mange Tdr. Land der i de forskellige Landsdele samt større eller mindre Dele af disse, aarlig behandles som 1) Bessaet Areal, 2) Hel Brak, 3) Halv Brak, og da sammenligne dette med den forhaandenværende arbejdsdygtige Hestebestand.

Jeg antager, at man paa denne Maade saa nogenlunde er i Stand til at danne sig et Begreb om, hvad Landbruget fordrer af den arbejdsdygtige Hest, og jeg forudsætter som givet, at hvor man har mange »ældre Heste«, der behøver man ikke at være saa nænsom, som hvor Flertallet af dem ere unge, samt at man i Henhold til de forudgivne Oplysninger — naar iøvrigt Forholdene ere nogenlunde lige — har en vis Ret til at

vente, at der paa Sjælland, Bornholm og Lolland-Falster maa behandles et større Antal Tdr. Land pr. Hest end paa Fyen, og at der her igjen maa behandles flere Tdr. Land pr. Hest end i det sydøstlige Jylland.

I Tabel V findes en Oversigt over, hvorledes Sagen forholder sig, naar Statistiken skal afgjøre det. Man behøver blot at sammenligne Sjælland, Fyen og det sydøstlige Jylland (samt Samsø, der nærmest har samme Forhold som Jylland), og man vil da se, at den »ældre Arbejdsstyrke« er meget stærkt repræsenteret paa Sjælland, den »yngre« og den »ældre« nogenlunde ligeligt paa Fyen og den »yngre« stærkt i det sydøstlige Jylland. Ikke desto mindre er Resultatet henholdsvis 7.79, 8.61 og 11.16 Tdr. Land pr. arbejdsdygtig Hest.

Man vil maaske fremkomme med den Indvending, at det sydøstlige Jylland benytter Stude som Trækkraft, og at det som Følge heraf kommer saa højt op pr. Hest, men jeg tror ikke det er Tilfældet, hvorimod det maaske nok kan være Tilfældet i det nordlige og sydvestlige Jylland, men derfor har jeg ogsaa undladt at benytte de

Tabel V.

Landsdel	Besaaet Areal		Ren Brak		Halv Brak		I det Hel under Plov pr. Aar Tdr. Ld.
	Tdr. Ld.	% af det hele Areal under Plov pr. Aar	Tdr. Ld.	% af det hele Areal under Plov pr. Aar	Tdr. Ld.	% af det hele Areal under Plov pr. Aar	
Sjælland med Møen og Samsø uden Kjbhvn.	597316	82.32	89762	12.37	38522	5.31	725600
Bornholm	43616	82.29	6485	12.24	2900	5.47	53001
Lolland-Falster	140261	79.60	28840	16.37	7095	4.03	176196
Fyen med Langeland og Ærø	293105	83.40	43448	12.36	14909	4.24	351462
Det sydøstlige Jylland.	504947	83.57	84574	14.00	14690	2.43	604211
Det nordlige Jylland..	405610	85.27	51515	10.83	18570	3.90	475695
Det sydvestlige Jylland	472164	87.49	51056	9.46	16519	3.05	539739
Samsø	9742	80.89	849	7.05	1452	12.06	12043

to sidstnævnte Landsdele til Sammenligning. I hvert Tilfælde skal jeg senere paavise, hvorledes Forholdet er i enkelte sydøstjydske Herreder og Sogne, hvor der faktisk ikke benyttes Stude. Iøvrigt finder jeg her Anledning til at bemærke, at det, om Statistiken overhovedet kan og bør anvendes til Undersøgelser i Lighed med dem, jeg her har den Ære at forelægge, var meget formaals-tjenligt, om der i fremtidige Tabelværker maatte findes en Rubrik for »Trækstude«, da det utvivlsomt har Interesse at vide, i hvor stor Udstrækning denne Trækraft benyttes.

Vil man nu have en mere detailleret Undersøgelse af denne Sag, da kan man jo foretage den amtsvis, herredsvis og sognevis. At udføre dette for samtlige Landsdele er et temmelig uoverkommeligt Arbejde, men det behøves heller næppe. Se vi aldeles bort fra det nordlige og sydvestlige Jylland, der næppe egne sig til Sammenligning med Øerne, maa man paa den anden Side indrømme, at Sjælland, Fyen og det sydøstlige Jylland have saa meget tilfælles, at Muligheden for ved

Unge arbejdsdygtige Heste	Ældre arbejdsdygtige Heste	Ialt arbejdsdygtige Heste	Tdr. Ld. under Plov pr. arbejdsdygtig Hest
Antal	Antal	Antal	
33453	59579	93032	7.79
2344	4190	6534	8.01
7878	13094	20972	8.40
19280	21526	40806	8.61
33005	21143	54148	11.16
24968	19065	44033	10.80
26446	17639	44085	12.24
548	537	1085	11.10

Sammenligning at opnaa et nogenlunde holdbart Resultat aldeles ikke er udelukket.

Da Sjælland og det sydøstlige Jylland repræsenterer Yderpunkterne, medens Fyen, som man allerede har set, indtager et Standpunkt midt imellem disse, forekommer det mig, at man kan udelade Fyen og indskrænke sig til en Sammenligning mellem Sjælland og det sydøstlige Jylland.

Jeg skal da, idet jeg tillader mig at henvise til Tabel VI, gjøre opmærksom paa, at jeg har undladt at tage Københavns Amt med ind i Beregningen af Forholdet mellem Sjælland og det sydøstlige Jylland, og det vil let ses, at de øvrige Amter staa sig bedst herved, idet Københavns Amt, som Følge af den Indvirkning, Staden København har paa Landbruget i en temmelig vid Kreds, er oppe paa et ualmindelig højt Procentantal af

Tabel VI.

Landsdelene	Besaaet Areal		Ren Brak		Halv Brak	
	Tdr. Ld.	% af det hele Areal under Plov pr. Aar	Tdr. Ld.	% af det hele Areal under Plov pr. Aar	Tdr. Ld.	% af det hele Areal under
Sjælland og Møen, men uden Københavns Amt og Samsø	483306	81.90	74047	12.55	32733	5.5
Det sydøstlige Jylland...	504947	83.57	84574	14.00	14690	2.4
Københavns Amt	104268	84.45	14866	12.04	4337	3.8
Frederiksborg Amt.....	100192	82.97	11230	9.29	9340	7.7
Holbæk Amt uden Samsø	127431	81.64	21197	13.60	7433	4.7
Sorø Amt	120333	81.70	19991	13.60	6965	4.7
Præstø Amt	135350	81.55	21629	13.03	8995	5.4
Vejle Amt	165730	84.77	26735	13.68	3030	1.5
Aarhus Amt.....	179959	83.75	28259	13.15	6669	3.1
Randers Amt	159258	82.16	29580	15.26	4991	2.5

gamle Heste samt nede paa et Minimum med »fødte Føl« og Behandlingen af Tdr. Ld. pr. Hest.

Da Forholdene paa Samsø, som allerede paavist, ikke ere analoge med de sjællandske, har jeg ogsaa udeladt Samsø.

Beregningen gjælder altsaa: Frederiksborg, Holbæk (÷ Samsø), Sorø og Præstø Amter mod Vejle, Aarhus og Randers Amter.

Tabel VI viser da, at det Areal, der aarlig behandles paa Sjælland, er omtrent lige stort med det sydøstlige Jyllands, nemlig 590,086 Tdr. Ld. mod 604,211 Tdr. Ld., samt at Forholdet mellem »Besaaet Areal«, »Ren Brak« og »Halv Brak« er saa noget nær ens. I hvert Fald er Forskjellen ikke saa stor, at man af den Grund kan vente sig store Udslag i Retning af arbejdsdygtig Hestebestand, og dog er Udslaget meget stort;

Ialt nder Plov pr. Aar	Unge arbejdsdygtige Heste		Ældre arbejdsdygtige Heste		Ialt arbejdsdygtige Heste		Tdr. Ld. pr. arbejdsdyg- tig Hest
	Antal	% af den arbejdsdyg- tigelte Bestand	Antal	% af den arbejdsdyg- tigelte Bestand	Antal	% af den arbejdsdyg- tigelte Bestand	
590086	26076	36.6	45241	63.4	71317	84.1	8.27
604211	33005	60.9	21143	39.1	54148	69.9	11.16
123471	6829	33.1	13801	66.9	20630	90.1	6.00
120762	5260	34.6	9951	65.4	15211	84.8	7.94
156061	7168	38.8	11297	61.2	18465	82.4	8.45
147289	6446	36.7	11112	63.3	17558	84.6	8.39
165974	7202	35.9	12881	64.1	20083	84.7	8.26
195495	9812	59.9	6572	40.1	16384	76.9	11.93
214887	11659	60.0	7784	40.0	19443	70.8	11.05
193829	11534	64.0	6787	36.0	18321	63.6	10.58

thi uagtet Sjælland arbejder med 36.6 pCt. »unge« og 63.4 pCt. »ældre Heste«, hvilket udgjør 84.1 pCt. af den samlede Hestebestand i de paagjældende Amter, opnaar det dog kun at behandle 8.27 Tdr. Ld. pr. arbejdsdygtig Hest, medens det sydøstlige Jylland med 60.9 pCt. »unge« og 39.1 pCt. »ældre Heste« = 69.9 pCt. af den samlede Bestand, opnaar at behandle 11.15 Tdr. Ld.

Uagtet »Hesten over 11 Aar« er uforholdsmæssig stærkt repræsenteret i de sjællandske Amter, nemlig med 33,308 Stkr. mod 14,577 Stkr. i det sydøstlige Jylland, har Sjælland dog ingen Mangel paa Repræsentanten for »fuld Kraft«, den 6—11aarige Hest. Af 6—11aarige Vallaker findes der i de paagjældende sjællandske Amter 11,932 Stkr. = 16.6 pCt. af hele Arbejdsstyrken, medens det sydøstlige Jylland har 6566 = 12.1 pCt. af Arbejdsstyrken, og af 6—11aarige Hopper er Forholdet henholdsvis 13,720 = 19.3 pCt. mod 12,249 = 22.7 pCt., men af de 13,720 sjællandske Hopper blive kun 2960 benyttede som Følhopper, medens de 12,249 jyske maa afgive 5647 Følhopper, hvad der vel nok er ensbetydende med, at denne Aldersklasse af Hopper udretter fuldt saa meget i Jylland som i de sjællandske Amter.

Hertil kommer endvidere, at det sydøstlige Jylland arbejder med 20,069 Stkr. 3—6aarige Heste = 37 pCt. af Arbejdsstyrken, medens Arealet af lignende Størrelse paa Sjælland kun benytter 11,840 Stkr. = 16.6 pCt. af den tilstedeværende Arbejdsstyrke.

Man kan vel nok antage, at mindst $\frac{1}{3}$ af disse ere 3aarige Heste, og Resultatet er da det, at der paa lignende Arealer i det sydøstlige Jylland og paa Sjælland anvendes henholdsvis 6689 mod 3946 3aarige Heste; men da den veritable gamle Hest møder i mere end det dobbelte Antal, og da endvidere den 6—11aarige Hest tillige er fuldt saa godt repræsenteret paa Sjælland som i det sydøstlige Jylland, saa er der vel størst Sandsynlighed for, at man paa Sjælland undlader at tage den Nytte af den 3—4aarige Hest, som den mindre Land-

bruger burde tage, om han vil vente at have Udbytte af Avlen.

At Arbejdsstyrken er uforholdsmæssig stor i de sjællandske Amter i Forhold til det sydøstlige Jylland, kan vel ikke benægtes, og at den »ældre« Arbejdsstyrke er rigelig repræsenteret i de sjællandske Amter i Sammenligning med Fyen samt altfor rigeligt i Sammenligning med det sydøstlige Jylland, synes ogsaa utvivlsomt. Statistiken udviser, at vi i de paagjældende sjællandske Amter kun behandle 8.27 Tdr. Ld. pr. arbejdsdygtig Hest, og vi have allerede set, at Fyen med en nogenlunde passende Fordeling af »yngre« og »ældre« Arbejdsheste opnaar at behandle 8.61 Tdr. Ld. Tager man Hensyn til S sammensætningen af den sjællandske Arbejdsstyrke i Forhold til den fyenske, turde det vel næppe være ubilligt at forlange Behandling af 8.77 Tdr. Ld. pr. arbejdsdygtig sjællandsk Hest, hvorved man opnaaede at faa Arbejdsstyrken reduceret til 67,285 istedetfor 71,317, altsaa en Bortfjernelse af 4032 af vore sløjeste gamle Heste.

Jeg kan ikke tænke mig Grunden til, at en Hest ikke kan udrette lige saa meget i Landbrugets Tjeneste paa Sjælland som paa Fyen, og jeg kan endnu mindre forstaa, hvilke mærkelige Forhold, der ere i Skyld i, at det sydøstlige Jylland distancerer de sjællandske Amter med omtrent 3 Tdr. Ld. pr. Hest; thi Driftsmaaden er jo, som man vil se af Tabel VI, nogenlunde ens, om man end vil — og maaske med en vis Ret kan — fremkomme med den Paastand, at Sjællænderen behandler Jorden mere omhyggelig, samt at han i Henhold her til er tvungen til at anvende en større Hestekraft, end Jorden i det sydøstlige Jylland kræver, saa er det dog givet, at Landmanden paa sidstnævnte Sted maa behandle sin Jord nogenlunde omhyggelig, om han vil vente et passende Udbytte af den, og jeg kan derfor ikke tro, at Jorden i de sjællandske Amter gjør saa

meget større Krav paa Tid og Kraft, at Udslaget som Følge heraf maatte vise sig med 8.27 mod 11.16.

Ligger det i, at den sjællandske »mindre Landbruger« ikke forstaar at disponere saa godt over Hestekraften som Jyden? eller ligger det deri, at den sjællandske Hest ikke »skridter« nok under Trækarbejdet og maaske ikke er stærk nok i Forhold til den Jord, den skal bearbejde? eller ligger det maaske i at Sjællænderen ikke tager tilstrækkelig Nytte af den 3, 4 og 5aarige Hest, medens Jyden ikke betænker sig paa at lade 2 Aars Plagen assistere den egentlige Arbejdsstyrke?

Jeg tør ikke besvare dette med Bestemthed, men umuligt er det ikke, at idetmindste enkelte af Grundene til det store Udslag maa søges under nogle af disse Punkter, og da vistnok særlig deri, at Sjællænderne disponerer forkert.

Saa meget er i hvert Fald afgjort, at det, set fra et rent økonomisk Standpunkt, var heldigt for de paagjældende sjællandske Amter, om man her var i Stand til at disponere saa meget bedre over den forhaandenværende Hestekraft, at man naaede til — jeg tør ikke foreslaa S. Ø. Jyllands 11.16, men — 10 Td. Ld. pr. arbejdsdygtig Hest. Den samlede Arbejdsstyrke kom da ned paa 59,008, altsaa en Bortfjernelse af 12,309 af de Heste, som true stærkest med Værditab, og man vilde desuagtet beholde en sjællandsk, ældre Arbejdsstyrke paa 32931 Stk. mod S. Ø. Jyllands 21,143 Stk., hvorefter Forholdet blev saaledes:

	Unge Arbejdsh.	Ældre Arbejdsh.	Samlet Arbejdsstyrke.
Sællands Amter: Tdr. Ld. 590086	26076	32931	59008
S. Ø. Jylland. Tdr. Ld. 604211	33005	21143	54148

Der synes ikke at ligge aldeles urimelige Fordringer til Grund for Opnaelsen af dette Resultat, men at der

ligger meget store Kapitaler bag den sjællandske Hesteavl, synes tillige herved at være givet; thi man tænke sig blot, at det Foder, der nu anvendes til 12,309 overflødige gamle Heste, som Aar for Aar tabe i Værdi, anvendt til 12,309 unge Heste, der aarlig vinde i Værdi, og man kan da næppe blive fri for at indrømme, at der for den enkelte, mindre Landbruger paa Sjælland gaar Hundreder af Kroner aarlig i Alderdomsforsørgelse til gamle Heste, for Sognene Tusinder, for Herrederne Ti-Tusinder, for Amterne Hundrede-Tusinder og for Stiftet: »Millionen«.

Regnestykket er temmelig simpelt.

Vi tænke os de 12309 Heste, der udskydes, som værende Heste, der aarlig tabe 25 Kr. i Værdi i et Tidsrum af 4 Aar, medens Tilgangen af 12,309 Stk. 1—2—3—4aarige meget let avancere 100 Kr. aarlig.

Resultatet er da:

$$\begin{array}{r}
 4 \times 25 \times 12,309 = 1,230,900 \\
 4 \times 100 \times 12,309 \quad 4,923,600 \\
 \hline
 6,154,500 = 1,577,125 \text{ Kr.} \\
 \hline
 4 \qquad \qquad \qquad \text{aarlig.}
 \end{array}$$

Jeg véd ikke, om man tør betragte det som en Biting, at der skal c. 6000 Mand til at følge de 12309 tilsyneladende overflødige Heste.

Ved en nærmere Betragtning af Tabel VI vil man finde, at Forholdet i Amterne (Kjøbenhavns Amt undtaget) med Hensyn til Driftsmaade, Hestekraftens Størrelse og Klasseinddeling er i fuld Overensstemmelse med det Resultat, Sammenligningen af de større Landsdele gav, idet der kun forekommer tilsyneladende ganske svage Svingninger, hvilke dog ret beset have en større Betydning, end man maaske tillægger dem ved første Øjekast. Som Exempel herpaa skal jeg blot anføre, at Frederiksborg Amt, dersom det disponerede lige saa godt over den forhaandenværende Hestekraft som Holbæk Amt,

var i Stand til at behandle Jorden med 14291 i Stedet for 15211 arbejdsdygtige Heste, altsaa en Bortfjernelse af 920 gamle Heste, der da gave Plads for 920 Stk. Tillæg, og dog er Sammenligningen her draget med et Amt, som aldeles ingen Fordring har paa Ros; thi i Holbæk Amt disponere vi aldeles ikke godt over Hestekraften.

I statistisk Tabelværk findes en Opgjørelse af, hvor mange Forspand paa 2 Heste der findes i de enkelte Landsdele og Øvrighedsdistrikter. I Tabel VII har jeg givet en Oversigt herover for Frederiksborg, Holbæk, Sorø og Præstø Amter samt Vejle, Aarhus og Randers Amter. Det er ikke fordi jeg venter at paavise noget-somhelst med denne Opgjørelse, men den har dog sin Interesse, dels fordi man maaske derved kan danne sig et Begreb om, hvilke Heste man i de forskellige Distrikter anser for kvalificerede til at danne »Spand«, dels fordi jeg af Hensyn til fremtidige Undersøgelser i Landbrugets Interesse ønsker at henlede Opmærksomheden paa, at det vistnok var heldigt, om man ved kommende Tælling fik en Opgjørelse af, hvormange Spand der udelukkende benyttet til Kjørsel, samt hvor-

Tabel VII.

Amt	Tdr. Ld. at behandle pr. Aar	Bestand af arbejds- dygtige Heste	Spand paa 2 Heste	Ubenyttede arbejdsdyg- tige Heste.		De forskellige	
				Antal og pCt. af hele Ar- bejdsstyrken		Hingste over 3 Aar	
				Antal	%	Antal	%
Frederiksborg ...	120762	15211	6458	2043	13.4	157	1.0
Holbæk m. Samsø	168104	19550	9367	816	4.2	192	1.0
Sorø.....	147289	17558	7302	2954	16.8	172	1.0
Præstø.....	165974	20083	8587	2909	14.5	222	1.1
Vejle.....	195495	16384	7483	1418	8.7	163	1.0
Aarhus.....	214887	19443	9390	663	3.4	233	1.2
Randers.....	193829	18321	9212	÷ 103		261	1.4

mange af Hestene, der ere »Enspænder«, og tillige for disses Vedkommende, hvormange der udelukkende anvendes til Kjørebrug. Mulig var man derved i Stand til nærmere at paavise, hvad der udrettes pr. Hest i Landbruget, og maaske fik man derved et Middel, ved Hjælp af hvilket man kunde danne sig en Mening om, hvilken Indflydelse den større eller mindre Udstykning har paa Hestekraftens Anvendelse i de forskjellige Landsdele.

I Frederiksborg, Sorø og Præstø Amter har man været temmelig enig om at opgive Spandene efter samme Maalestok, men mærkelig nok har man i Holbæk Amt faaet mange flere Spand ud af den forhaandenværende arbejdsdygtige Hestebestand. Det ser næsten ud, som havde man i Holbæk Amt taget enkelte Stykker 3aarige Heste med for at danne det opgivne Antal Spand. I de tre andre sjællandske Amter er Forholdet et ganske andet; thi her faar man næsten Mistanke om, at hele den 3—6aarige Styrke endnu betragtes som Plage, der ere for unge til at figurere som Spand. Man behøver blot at sammenligne de paa Tabellen anførte »ubenyttede arbejdsdygtige Heste« med Antallet af 3—6aarige Heste, og man vil se, at Mistanken bestyrkes for de 3 sjællandske Amters Vedkommende.

Afdelinger af Arbejdsstyrken angivet i Antal og pCt. af hele Styrken								Tdr. Ld. at behandle pr. Spand Heste
Vallaker & Hopper 3 til under 6 Aar		Hopper 6 til under 11 Aar		Vallaker over 6 Aar		Hopper over 11 Aar		
Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
2179	14.4	2924	19.2	5890	38.7	4061	26.7	18.36
3499	17.9	4025	20.6	7030	35.9	4804	24.6	17.95
2985	17.0	3289	18.9	6922	39.3	4190	23.8	20.17
3177	15.8	3803	18.9	7647	38.1	5234	26.1	19.04
6625	40.4	3024	18.5	4174	25.5	2398	14.6	26.12
6879	35.4	4547	23.4	4514	23.2	3270	16.8	22.08
6595	36.0	4678	25.5	2835	15.5	3952	21.6	21.04

Tør man dømme efter, hvor mange Tdr. Ld. der behandles pr. Spand, bliver Holbæk Amt fuldstændig distanceret, men de andre 3 Amter have da rigtignok ogsaa henholdsvis 2043, 2954 og 2909 arbejdsdygtige Heste henstaaende ubenyttede, medens Holbæk Amt kun har 816 = $\frac{1}{4}$ af den i Amtet værende Bestand af 3—6aarige Heste, altsaa vel nærmest Heste, der lige ere fyldte 3 Aar.

Vejle Amt har flere ubenyttede Heste end de andre jyske Amter, men dette er maaske en Følge af den betydelige Hestehandel, der drives i Vejle Amt.

Meget nær ligger den Tanke, at det store Antal ubenyttede Heste, som findes i de 3 sjællandske Amter, referere sig til stærkere Udstykning af Jorden og det deraf følgende Enspænderbrug, men stærk Udstykning har man ogsaa i Holbæk Amt, og uagtet »Enspænder« ogsaa anvendes i Jylland, tager Randers Amt 103 Stkr. 2aarige Heste til Hjælp til Komplettering af Spandene.

Mon der ikke heri ligger en Antydning af, at »Plagealderen« har vel vide Grænser paa Sjælland?

I Tabellerne VIII, IX og X har jeg sammenlignet nogle Sogne paa Sjælland og i det sydøstlige Jylland.

Tabel VIII viser en Sammenligning mellem Holbo Herred i Frederiksborg Amt og Framlev Herred i Aarhus Amt. Hartkornet er omtrent ens for disse 2 Herreder, men Forholdet mellem »yngre« og »ældre« Arbejdsstyrke er omtrent ligesom i Amterne og Landsdelene, hvilket ogsaa i mere eller mindre iøjnefaldende Grad gjælder de enkelte Sogne. Stort Procentantal af »gamle Vallaker« og »gamle Hopper« gjør sig ogsaa gjældende her for Sjællands Vedkommende. Gjennemsnitsarbejdet er henholdsvis 8.12 Td. Ld. og 10.06 Td. Ld., men det viser sig dog, at der er enkelte sjællandske Sogne, som disponere bedre over Arbejdskraften end andre, hvilket synes at tale for, at man ikke har Ret til at lægge hele Skylden for det mindre gode Resultat paa det »sjælland-

ske Hestelag«, men at derimod Opdrætteren maa bære en stor Del af Skylden.

Man vil maaske paastaa, at det »altid« er de Sogne, i hvilke der findes større Landejendomme, der naa op paa et højt Antal Tdr. Ld. pr. Hest, og jeg vil hertil svare, at »meget hyppigt« er det Tilfældet, men dog ikke »altid«; thi det hænder dog ikke saa ganske sjældent, at Sogne, hvori der ikke findes Herregaarde, naa et respektabelt Standpunkt.

I Holbo Herred er dette f. Ex. Tilfældet med Søborg, Valby og Ramløse Sogne og i Framlev Herred med Framlev, Skivholme og Borum Sogne.

Jeg skal tillige vedføje den Bemærkning, at der for Framlev Herreds Vedkommende ikke kan være Tale om Anvendelse af Trækstude, eftersom der ved Tællingen kun fandtes 64 Stude under 2 Aar og 37 over 2 Aar i hele Herredet, og heraf kan meget godt en Del være Udsætterkøer, da disse jo ved sidste Tælling ere opførte som Stude.

I Tabel IX har jeg givet en Oversigt over Forholdene i Støvring Herred i Randers Amt, Ølstykke Herred i Frederiksborg Amt og Hjelslev Herred i Aarhus Amt. Ved Støvring Herred maa man tage i Betragtning, at Sognene grænse temmelig nær til en stor By, hvilket som Regel medfører noget hyppigere Brug paa Landevejen, og dette kan atter medføre forøget Hestehold og deraf følgende Nedgang i Antallet af Tdr. Ld. pr. Hest. Som man vil se, findes der ogsaa Sogne i Jylland, som ikke drive det videre højt pr. Hest, f. Ex. Lem. Ganske vist kommer Støvring kun op paa 9.06 mod Ølstykkets 8.25, men tager man alle Forhold i Betragtning: den temmelig stærke Jord samt det forholdsvis store Antal unge Heste mod det urimelig store Antal »ældre« Heste i Ølstykke, bliver Resultatet dog ret antageligt, og endnu bedre bliver det, naar man tager i Betragtning hvilken Brug man tager af de 6—11aarige Hopper i Støvring i

Tabel VIII.

Amt	Herred	Sogn	T.d. Ld. pr. Td. Hartkorn	Tdr. Ld. under Behandling pr. Aar			Ialt Td. Ld. under Behandling pr. Aar	Hingste over 3 Aar
				Besaet Areal	Hel Brak	Halv Brak		
Frederiksborg	Holbo	Søborg	13.3	2323	193	164	2680	2
-	-	Esbønderup	14.3	2272	283	141	2696	6
-	-	Vejby	10.7	2131	150	330	2611	3
-	-	Nøddebo	14.2	431	44	20	495	3
-	-	Græsted	13.7	2339	341	121	2801	7
-	-	Maarum	12.9	1075	122	94	1291	2
-	-	Helsingø	11.3	2144	157	292	2593	2
-	-	Valby	12.4	1230	145	68	1443	3
-	-	Ramløse	11.1	1638	60	317	2015	1
-	-	Annise	12.3	1403	51	256	1710	1
-	-	Tibirke	12.5	674	38	103	815	1
-	-	Blidstrup	15.6	1843	230	147	2220	1
			Gjen- nemsnit 12.9					28 1.0
Aarhus	Framlev	Framlev	10.8	1632	238	13	1883	3
-	-	Haslev	11.5	979	141	35	1155	3
-	-	Stjær	12.4	673	122	12	807	3
-	-	Storring	11.8	1041	172	10	1223	2
-	-	Galten	13.8	795	113	37	945	3
-	-	Skjørring	15.7	614	106	3	723	1
-	-	Sjelle	12.8	830	147	48	1025	3
-	-	Skovby	11.7	746	72	62	880	3
-	-	Skivholme	14.1	1278	142	111	1531	4
-	-	Borum	14.2	847	133	29	1009	3
			Gjen- nemsnit 12.9					19 1.7

Anm.: Af de 597 Hopper fra 6—11 Aar i Holbo Herred bære 132
 - - 297 - - - - i Framlev - - 149

Vallaker			Hopper			Bestand af arbejdsdygtige Heste	Unge arbejdsdygtige Heste	Ældre arbejdsdygtige Heste	Tillæg under 3 Aar	Tdr. Ld. pr. arbejdsdygtig Hest
3-6 Aar	6-11 Aar	over 11 Aar	3-6 Aar	6-11 Aar	over 11 Aar					
19	48	42	31	62	74	278	114	164	70	9.60
24	43	70	26	72	91	232	128	204	93	8.12
24	56	55	25	74	98	335	126	209	83	7.79
4	10	29	2	5	23	73	11	62	11	6.78
29	76	72	36	98	90	408	170	238	94	6.86
3	30	35	11	30	59	170	46	124	32	7.60
18	44	64	38	70	112	348	128	220	55	7.45
8	23	33	18	38	51	174	67	107	36	8.29
16	36	50	17	41	79	240	75	165	56	8.40
8	19	41	18	41	58	186	68	118	41	9.20
4	16	25	5	15	28	93	24	69	19	8.76
17	46	43	14	51	87	259	83	176	43	8.57
174	447	559	241	597	850	2896	1040	1856		Gjennemsnit 8.12
3 0/0	15.4 0/0	19.3 0/0	8.3 0/0	20.6 0/0	29.4 0/0	100 0/0	35.9 0/0	64.1 0/0		
32	10	14	31	54	31	175	120	55	116	10.76
12	8	19	10	22	24	98	47	51	71	11.79
15	9	4	21	19	16	84	55	29	40	9.61
29	16	8	18	24	12	109	73	36	36	11.22
23	14	15	23	23	20	118	69	49	41	8.00
12	18	8	12	22	7	80	47	33	51	9.04
6	10	15	21	38	15	108	68	40	66	9.49
11	5	7	21	28	12	84	60	24	43	10.48
23	12	7	30	48	32	156	105	51	118	9.81
26	6	7	15	19	21	57	63	34	46	10.40
189	108	104	202	297	190	1109	707	402		Gjennemsnit 10.06
7.0 0/0	9.8 0/0	9.4 0/0	18.2 0/0	26.8 0/0	17.1 0/0	100 0/0	63.8 0/0	36.2 0/0		

2.1 0/0 Føl.

0.0 0/0 -

Tabel IX.

Amt	Herred	Sogn	Td. Ld. pr. Td. Hartkorn	Tdr. Ld. under Behandling pr. Aar			Ialt Tdr. Ld. under Behandling pr. Aar	Hingste over 3 Aar
				Besaet Areal	Hel Brak	Halv Brak		
Randers	Støvring	Bornp	12.6	1774	263	38	2075	8
-	-	St. Mortens ø.	10.9	422	59	9	490	2
-	-	Landdistrikt	12.2	934	145	»	1079	1
-	-	Raasted	11.2	517	94	»	611	1
-	-	Lem	9.2	721	119	5	845	4
-	-	Gimming	11.4	1157	222	14	1393	1
-	-	Harritslev	9.2	662	117	2	781	2
-	-	Albæk	10.3	694	138	16	838	2
			Gjen- nemsnit 10.9					21 2.4 °
Frederiksborg	Ølstykke	Snodstrup	10.0	911	116	98	1115	4
-	-	Ølstykke	9.8	1647	178	184	2009	6
-	-	Stenløse	9.9	2084	263	212	2559	1
-	-	Veksø	11.1	711	76	82	869	1
-	-	Slaglunde	11.3	753	29	94	876	2
-	-	Gandløse	16.0	1752	150	184	2086	2
-	-	Farum	14.5	1999	88	119	2206	1
			Gjen- nemsnit 11.8					17 1.2 °
Aarhus	Hjelmslev	Venge	21.2	1966	352	51	2369	2
-	-	Dover	23.0	3007	498	44	3549	9
-	-	Skanderup	16.4	2622	419	75	3116	5
-	-	Stilling	18.0	477	107	7	591	1
-	-	Mesing	18.3	704	122	13	839	»
-	-	Adslev	20.8	927	121	42	1090	1
-	-	Hørning	13.4	1158	196	26	1380	»
-	-	Blegind	12.4	602	118	9	729	»
-	-	Vitved	13.3	756	147	12	915	1
-	-	Fruering	15.0	1939	440	20	2399	1
			Gjen- nemsnit 17.2					20 1.4 °

Anm. Af 215 Stkr. 6—11aarige Hopper bære 146 Stkr. Føl = 67.9 °
 - 262 - - - - - 28 - - = 10.7 °
 - 354 - - - - - 169 - - = 47.7 °

Vallaker			Hopper			Bestand af arbejdsdygtige Heste	Unge arbejdsdygtige Heste	Ældre arbejdsdygtige Heste	Tillæg under 3 Aar	T'dr. Ld. at behandle aarlig pr. arbejdsdygtig Hest
3-6 Aar	6-11 Aar	over 11 Aar	3-6 Aar	6-11 Aar	over 11 Aar					
35	18	11	51	52	35	210	146	64	124	9.83
6	6	5	12	17	6	54	37	17	10	9.07
19	2	2	28	30	15	97	78	19	56	11.12
24	4	3	19	14	16	81	58	23	49	7.54
25	1	4	22	19	21	96	70	26	76	8.70
47	6	4	25	35	26	144	108	36	85	9.67
28	1	»	28	22	17	98	80	18	93	8.00
11	7	5	30	26	17	98	69	29	50	8.55
95	45	34	215	215	153	878	646	232		Gjennemsnit 9.06
2 0/0	5.1 0/0	3.9 0/0	24.5 0/0	24.5 0/0	17.4 0/0	100 0/0	73.5 0/0	26.5 0/0		
15	16	30	10	11	32	118	40	78	21	9.45
16	48	56	10	57	64	257	89	168	61	7.82
30	52	86	17	66	78	330	114	216	43	7.76
7	6	25	5	20	24	88	33	55	10	9.88
9	14	35	5	12	40	117	28	89	9	7.49
13	72	68	14	51	60	280	80	200	24	7.45
14	40	79	19	45	82	280	79	201	23	7.88
04	248	379	80	262	380	1470	463	1007		Gjennemsnit 8.25
1 0/0	16.9 0/0	25.8 0/0	5.4 0/0	17.8 0/0	25.8 0/0	100 0/0	31.5 0/0	68.5 0/0		
45	16	22	34	59	23	201	140	61	95	11.79
50	19	27	44	62	56	267	165	102	149	13.29
57	30	18	46	69	36	261	177	84	94	11.92
17	6	3	6	9	6	48	33	15	12	12.31
24	5	7	11	15	12	74	50	24	42	11.34
18	13	7	18	21	21	99	58	41	34	11.01
19	12	11	22	30	31	125	71	54	52	11.04
10	4	4	10	16	17	61	36	25	45	11.95
19	10	8	21	13	18	90	54	36	40	10.17
50	22	24	42	60	38	237	153	84	143	10.12
309	137	131	254	354	258	1463	937	526		Gjennemsnit 11.48
1 0/0	9.4 0/0	8.9 0/0	17.4 0/0	24.2 0/0	17.6 0/0	100 0/0	64.0 0/0	36.0 0/0		

(tøvring).
 (1stykke).
 (Jelmslev).

Tabel X.

Amt	Herred	Sogn	T.d. Ld. pr. Td. Hartkorn	Tdr. Ld. under Behandling pr. Aar			Talt Tdr. Ld. at be- handle pr. Aar	Hingste over 3 Aar
				Besaet Areal	Hel Brak	Halv Brak		
Aarhus	Hasle	Skeiby	8.2	526	89	»	615	3
-	-	Aaby	7.7	470	24	»	543	1
-	-	Hasle	8.3	612	75	14	710	»
-	-	Vejlby	10.5	1116	130	30	1276	2
-	-	Aarslev	9.2	543	76	36	655	1
-	-	Braband	9.3	1582	164	78	1824	3
-	-	Kasted	9.0	506	93	»	599	»
-	-	Tilst	9.4	1283	251	21	1555	3
-	-	Lyngby	9.4	638	105	22	765	1
			Gjen- nemsnit 9.0					14 1.5
Præstø	Hammer	Hammer	9.2	2332	319	221	2872	1
-	-	Rønnebæk	10.1	1192	180	96	1468	2
-	-	Olstrup	13.1	1210	209	88	1507	5
-	-	Toksværd	11.8	2650	445	155	3250	»
-	-	Nestelsø	9.9	1372	219	118	1709	3
-	-	Mogenstrup	12.0	742	79	121	942	3
-	-	Vejlø	12.3	1540	228	117	1885	1
-	-	V. Egesborg	11.1	1103	125	156	1384	3
-	-	Lundby	9.8	911	136	106	1153	1
-	-	Kjøng	11.7	2760	444	252	3456	5
-	-	Sværdborg	10.3	2349	289	259	2897	1
-	-	Kastrup	11.4	2083	365	91	2539	1
			Gjen- nemsnit 11.1					26 0.9

Anm. Af 216 Stkr. 6—11aarige Hopper bære 90 Stkr. Føl = 41.7
- 553 - - - - 100 - - = 18.0

Vallaker			Hopper			Bestand af arbejdsdygtige Heste	Unge arbejdsdygtige Heste	Ældre arbejdsdygtige Heste	Tillæg under 3 Aar	Tdr. Ld. at behandle pr. arbejdsdygtig Hest
3-6 Aar	6-11 Aar	over 11 Aar	3-6 Aar	6-11 Aar	over 11 Aar					
25	3	3	13	9	11	67	50	17	36	9.18
29	4	6	11	16	10	77	57	20	27	7.06
23	11	9	9	18	8	78	50	28	30	9.00
29	21	28	24	34	36	174	89	85	56	7.33
17	4	7	11	14	22	76	43	33	28	8.62
58	20	24	28	46	39	218	135	83	49	8.37
10	9	4	5	19	6	53	34	19	23	11.30
28	19	10	33	38	24	155	102	53	73	10.04
14	6	1	9	22	6	59	46	13	33	12.97
233	97	92	143	216	162	957	606	351		Gjennemsnit 9.31
4 %	10.1 %	9.6 %	14.9 %	22.6 %	16.9 %	100 %	63.3 %	36.7 %		
33	37	71	30	73	95	340	137	203	68	8.45
11	11	51	21	22	57	175	56	119	36	8.39
16	25	35	28	31	37	177	80	97	27	8.51
32	43	79	34	81	96	368	150	218	73	8.83
25	25	36	28	34	66	214	87	127	36	8.00
9	8	26	21	22	22	111	55	56	23	8.49
22	41	57	16	31	60	228	70	158	46	8.27
12	18	33	17	21	53	157	53	104	32	8.81
9	31	38	13	29	34	155	52	103	39	7.43
32	92	88	42	96	118	473	175	298	179	7.31
34	46	74	31	61	103	350	127	223	89	8.28
25	34	58	27	52	68	265	105	160	54	9.59
260	411	646	308	553	809	3013	1147	1866		Gjennemsnit 8.36
6 %	13.6 %	21.4 %	10.2 %	18.4 %	26.9 %	100 %	38.1 %	61.9 %		

asle Herred).
ammer Herred).

Tabel XI.

Amt	Herred	Sogn	Td. Ld. pr. Td. Hartkorn	Tdr. Ld. under Behandling pr. Aar			Ialt Td. Ld. under Behandling pr. Aar	Hingste over 3 Aar
				Besaet Areal	Hel Brak	Halv Brak		
Præstø	Baarse	Udby	9.9	1418	113	220	1751	3
-	-	Ø. Egesborg	10.9	2060	268	221	2549	1
Holbæk	Ods	Rørvig	31.0	1094	265	62	1421	»
-	-	Asminderup	12.9	979	116	136	1231	»
-	-	Vig	12.6	3168	382	384	3934	4
Maribo	Musse	Vignæs	9.4	804	223	5	1032	»
-	-	V. Ulslev	9.7	1338	359	31	1728	1
-	-	Maibølle	8.2	1606	409	45	2060	2
-	-	Bregninge	10.7	836	211	32	1079	»
-	Fuglse	Vejleby	7.9	773	194	»	967	2
Svendborg	Salling	V. Hæsinge	12.5	1551	88	37	1706	4
Odense	Baag	Turup	9.7	1068	158	38	1264	3
-	Odense	Sanderum	9.4	2685	229	164	3078	3
-	-	Fangel	11.8	1323	235	46	1604	2
-	Skovby	Eilby	8.0	501	82	27	610	1
Vejle	Bjerger	Vrigsted	10.9	806	145	9	960	1
-	-	Skiold	9.0	1387	280	18	1685	3
-	Elbo	Bredsted	8.0	1129	213	19	1361	1
Aarhus	V. Lisbjerg	Søften	11.8	1063	174	25	1262	1
-	-	Lisbjerg	11.0	1059	164	34	1256	»
Af 289 6-11aarige Hopper benyttes 69 = 23.9 % til Følhopper. De 5 sjællandske Sogne...								0.6 8
Af 173 6-11aarige Hopper benyttes 35 = 20.2 % til Følhopper. De 5 lollandske Sogne...								0.6 5
Af 190 6-11aarige Hopper benyttes 78 = 41.1 % til Følhopper. De 5 fyenske Sogne...								1.4 13
Af 147 6-11aarige Hopper benyttes 63 = 42.0 % til Følhopper. De 5 jyske Sogne...								0.9 6

	Vallaker			Hopper			Bestand af arbejdsdygtige Heste	Unge arbejdsdygtige Heste	Ældre arbejdsdygtige Heste	Tillæg under 3 Aar	Tdr. Ld. at behandle aarlig pr. arbejdsdygtig Hest
	3-6 Aar	6-11 Aar	over 11 Aar	3-6 Aar	6-11 Aar	over 11 Aar					
21	24	28	26	48	44	194	98	96	77	9.03	
20	43	76	23	68	61	292	112	180	74	8.73	
32	25	14	18	58	32	179	108	71	49	7.94	
19	19	34	14	27	46	159	60	99	30	7.75	
48	67	81	53	88	126	467	193	274	116	8.42	
5	15	17	12	23	35	107	40	67	25	9.65	
10	33	35	17	40	79	215	68	147	54	8.04	
16	44	32	31	58	85	268	107	161	84	7.70	
10	16	22	13	32	34	127	55	72	54	8.50	
16	22	22	9	20	21	112	47	65	17	8.63	
20	25	19	23	39	44	174	86	88	78	9.80	
25	17	11	16	42	22	136	86	50	50	9.30	
57	65	66	49	67	73	380	176	204	100	8.10	
25	24	16	27	32	49	175	86	89	55	9.17	
15	11	9	15	10	8	69	41	28	22	8.84	
22	8	9	22	22	14	98	67	31	36	9.80	
43	17	18	28	30	24	163	104	59	63	10.34	
43	13	14	18	34	21	144	96	48	47	9.45	
20	12	10	25	20	25	113	66	47	51	11.17	
23	17	5	34	41	7	127	98	29	80	9.89	
7 %	13.8 %	18.1 %	10.4 %	22.4 %	24.0 %	100 %	44.2 %	55.8 %			
40	178	233	134	289	309	1291	571	720		8.37	
5 %	15.7 %	15.4 %	9.9 %	20.9 %	30.6 %	100 %	38.2 %	61.8 %			
57	130	128	82	173	254	829	317	512		8.50	
2 %	15.2 %	13.0 %	13.9 %	20.3 %	21.0 %	100 %	50.9 %	49.1 %			
42	142	121	130	190	196	934	475	459		9.04	
4 %	10.4 %	8.7 %	19.7 %	22.8 %	14.1 %	100 %	66.8 %	33.2 %			
51	67	56	127	147	91	645	431	214		10.13	

Modsætning til Ølstykke, idet Anvendelsen af dem som Følhopper er henholdsvis 67.9 pCt. og 10.7 pCt.

I Hjlemslev Herred, der heller ikke bruger Stude, naaer man et meget højt Resultat; men Jorden er ganske vist meget let. Alligevel er det dog ikke ganske uden Interesse at sammenligne f. Ex. Farum Sogn i Ølstykke Herred med Blegind Sogn i Hjlemslev Herred og da særlig med Hensyn til Hestekraftens samt hele Hestebestandens Sammensætning og de 6—11aarige Hoppers Anvendelse som Følhopper.

Tabel X frembyder en ret interessant Sammenligning mellem Hasle Herred i Aarhus Amt og Hammer Herred i Præstø Amt. Hasle Herred har meget stærk Jord, og netop den Omstændighed, at det omslutter Jyllands Hovedstad, maatte drage Tanken hen paa Forhold, der ere nogenlunde analoge med Forholdene i Københavns Omegn. I et enkelt Sogn, Vejlbj, er den »ældre arbejdsdygtige Hest« ogsaa stærkere repræsenteret, end ellers Tilfældet er i Jylland, ligesom der ogsaa kun behandles forholdsvis faa Tdr. Land pr. Hest i dette Sogn.

Ikke desto mindre behandles der dog 9.31 Tdr. Ld. pr. Hest i Hasle Herred, medens Hammer Herred trods betydelig »ældre Hestekraft« og lettere Jord kun naaer op paa 8.36. Et enkelt Sogn i Hammer Herred, Mogenstrup, er et Bevis for, at det sjællandske Landbrug ikke absolut gjør Fordring paa stort Overskud af ældre Heste. I dette Sogn finder man Hestebesætningen sammensat efter fyensk Mønster, og Sognet er dog med Hensyn til Antallet af de Tdr. Ld., der behandles pr. Hest, over Herredets Gjennemsnitstal, nemlig 8.49 mod 8.36.

Tabel XI giver en Oversigt over 5 sjællandske, 5 lollandske, 5 fyenske og 5 jyske Sogne, i hvilke der med Undtagelse af et eneste Sogn — Øster Egesborg i Præstø Amt — ikke findes større Landejendomme.

Af disse frembyder Udby Sogn i Baarse Herred,

---

*) I Vejlbj boer en Mængde Landslagtere, som handle i Aarhus.

Præstø Amt, Interesse i flere Henseender. Der findes ingen Herregaarde i dette Sogn, og dog er det trods højt Hartkorn oppe paa 9.03 Tdr. Ld. pr. Hest, altsaa $\frac{3}{4}$ Tdr. Ld. over Gjennemsnittet i Præstø Amt. Trods dette ere de »yngre« og de »ældre« Heste omtrent lige i Antal, endog med en Smule Overvægt for de unge og hertil kommer, at medens Tillæg under 3 Aar andrager 14.8 pCt. for det øvrige Sjælland, indtager det i Udby Sogn en Plads, som svarer til 28.4 pCt. af den samlede Hestebestand. Ogsaa med Hensyn til Benyttelsen af 6—11aarige Hopper kan dette Sogn tjene som Exempel til Efterlignelse; thi medens Præstø Amt kun benytter 19.1 pCt. af de 6—11aarige Hopper, anvender Udby Sogn 22 af sine 48 = 46 pCt. Udby Sogn er tillige et slaaende Bevis for, at det sjællandske Landbrug ikke ubetinget fordrer en saa fortvivlet Sammensætning af vore Hestebesætninger, som Statistiken udviser, og saafremt Udby Sogn — hvad man jo maa antage — benytter sjællandske Heste og vel nærmest Frederiksborg Halvblod, da fører Udby Sogn tillige Bevis for, at denne Hest kan udrette mere, og at den kan benyttes paa en mere indbringende Maade, end Flertallet af de sjællandske Opdrætteres indgroede Fordomme hidtil har villet tillade.

I Øster Egesborg Sogn findes der større Landejendomme, saaledes at Sognets ene Trediepart falder ind under det større Landbrug, og jeg har netop fremdraget det som Exempel paa, at større Landejendomme ikke »altid« ere Skyld i, at et Sogn kommer højt med Tdr. Ld. pr. Hest. I hvert Fald taber Øster Egesborg Sogn ved Sammenligning med Udby baade i Retning af Arbejdsstyrkens Sammensætning, den samlede Hestebestands Sammensætning, Følhoppernes Anvendelse (af 68 Stkr. 6—11aarige Hopper benyttes kun 9 = 13.2 pCt.) samt Udbytte pr. Hest.

Et Sogn i Holbæk Amt, Rørvig Sogn, frembyder ogsaa nogen Interesse, da de unge arbejdsdygtige Heste her ere i Flertal, men naar man véd, at 6—11aarige

Hopper ere regnede mellem de »yngre«, fordi denne Klasse maa anses for nødvendig som Avlens vigtigste Støttepunkt, og man saa faar at vide, at der kun benyttes 11 af de 58 Hopper, saa maa man indrømme, at disse levere et temmelig rigeligt Kontingent til den unge Afdeling, og derved bliver Forholdet ikke saa godt, som det ved første Øjekast synes at være.

Naar jeg til disse Bemærkninger føjer den, at Vig Sogn i Holbæk Amt synes at være et Pensionat, der er meget stærkt søgt af gamle Heste, saa er der ved Tabel XI kun det at lægge Mærke til, at den stemmer meget godt med Forholdene i Landsdelene, samt at Odense By tilsyneladende øver den samme Indflydelse paa Sanderum Sogn, som alle større Byer har paa de nærmeste Omgivelser.

I Tabel XII er der leveret en Oversigt over Følhoppebestandens Forhold til Arbejdsstyrken.

Tabel XII.

Landsdel	Samlet Antal af arbejdsdygtige Heste	Antal af fødte Føl	Følhoppebestanden angivet i pCt. af hele Arbejdsstyrken
Sjælland uden Kjøbenhavns Amt og Staden Kjøbenhavn	72402	5115	7.1 %
Bornholm	6534	418	6.4 %
Lolland-Falster	20972	1751	8.0 %
Fyen	40806	4645	11.4 %
Det sydøstlige Jylland	54148	9119	16.8 %

Mange ere jo af den Mening, at den drægtige Hoppe ikke er i Stand til at gjøre fuldt Arbejde, men med særligt Hensyn paa det mindre Landbrug, tør man vistnok paastaa, at denne Anskuelse er falsk, hvad det sydøstlige Jylland trods sin store Bestand af »yngre Arbejdsheste« turde være et Bevis for, og i hvert Fald er der for Sjælland, der er saa rigelig forsynet med Arbejdsstyrke, næppe nogen Grund til at Hensyn til Arbejdets Udførelse at

holde Følhoppebestanden nede paa 7.1 pCt. af Arbejdsstyrken, naar Fyen har den oppe paa 11.42 og det sydøstlige Jylland paa 16.82.

Og vil man nu (se Tabel XIII) gaa over til Betragtning af, hvorledes de forskjellige Aldersklasser af Hopper anvendes til Avl, saa er Forholdet yderlig slet paa Sjælland, Bornholm og Lolland-Falster, da man vel nok tør gaa ud fra, at man, hvilken Avlsretning man end er slaaet ind paa, ubetinget bør benytte den Hoppe, der er kvalificeret til Følhoppe, i rette Tid, dels for at udvikle Mælkeorganerne itide, og dels fordi den unge livskraftige Hoppe har flere Chancer for Levering af godt Afkom og for at give Avlen frodig Fremvæxt i de kommende Generationer end den gamle Hoppe, naar dennes Anvendelse er begyndt i en fremrykket Alder, og maaske tillige dens Moder, Bedstemoder og Oldemoder ogsaa have været halvgamle og tildels halvslidte af stærk Kjørsel, inden de anvendtes som Avlsdyr. At man paa denne Maade kan opnaa at fremelske »mælkefattige Stammer«, kan der vel næppe være nogen Tvivl om, men det gaar den sjællandske Opdrætter paa dette Omraade, som paa andre af Hesteavlens Omraader; thi han vil først og fremmest være »kjørende«, helst »kjønt kjørende« og og saavidt muligt, tillige »stærkt kjørende«; derfor skal den unge, kvikke Hoppe først gjøre Tjeneste som »Kjørehoppe« og saa — skal den være »Følhoppe«, og derfor skal der i Hestebesætningerne findes et Overskud af de Aldersklasser, som kunne taale at tage »Tørn« uden øjeblikkelig at tage Skade, men — den sjællandske Opdrætter har vistnok aldrig beregnet, hvad disse Kjøreture koster, det overlader han til Jyden at beregne, og Jyden beregner det, men han tager rigtignok ogsaa Profitten.

I Tabel XIII er der endvidere en Oversigt over den samlede Hoppebestands Benyttelse. Det fremgaar heraf, at Sjælland, Bornholm og Lolland-Falster kun benytte en ringe Del af Hoppebestanden i Avlens Tjeneste, og

Tabel XIII.

Amt	Hoppebestand			3-6aarige Hopper	
	Antal	Benyttes til Følhopper	pCt.	Antal	Følhopper
Frederiksborg	8125	997	12.3	1140	?
Holbæk	10663	1630	15.3	1834	?
Sorø	9018	1220	13.5	1539	?
Præstø	10740	1268	11.8	1703	?
Bornholm	3420	418	12.2	554	?
Lolland-Falster (Maribo)	11873	1751	14.8	1870	?
Fyen (Odense og Svendborg)	22307	4645	20.8	5069	?
Vejle	7914	1837	23.2	2492	?
Aarhus	11284	3229	28.6	3467	?
Randers	12666	4053	32.0	4036	?

særlig gjælder dette for Præstø og Frederiksborg Amter samt for Bornholm. Vil man nu se, hvorledes de »6—11-aarige Følhopper« og »Følhopper over 11 Aar« staa i Forhold til den samlede Følhopperbestand, da er der ganske vist kun en temmelig ringe Forskjel paa Øerne og Jylland, men det er vistnok aldeles sikkert, at denne »ringe Forskjel« ogsaa kun er tilsyneladende; thi jeg er overbevist om, at den er meget større, end Tabellen udviser, hvilket nok skal vise sig, saafremt Tællingen bliver foretaget paa en anden Maade end hidtil. Man vil nemlig bemærke, at Rubrikken for 3—6aarige Hopper er udfyldt med Spørgsmaalstegn, hvis Besvarelse var meget ønskelig ved fremtidige Tællinger, eftersom det er uden for al Tvivl, at en stor Del af de Følhopper, der nu findes i Rubrikken for »Hopper over 11 Aar«, maatte flyttes hen ved de 3—6aarige Hopper, og det er lige saa utvivlsomt, at det sydøstlige Jylland her vil komme til at levere Hovedkontingentet; — thi som Regel føder den extra gode Hoppe sit andet, undertiden

6-11aarige Hopper			Hopper over 11 Aar			Benyttelsen af 6-11aarige Hopper i Forhold til Antallet		
Antal	Følhopper	Indtager den samlede Følhoppebestand pCt.	Antal	Følhopper	Af den samlede Følhoppebestand pCt.	Antal	Benyttes til Følhopper	pCt. af Antallet
2924	551	55.3	4061	446	44.7	2924	551	18.9
4025	984	60.4	4804	646	39.6	4025	984	24.4
3289	700	57.4	4190	520	42.6	3289	700	21.1
3803	725	57.2	5234	543	42.8	3803	725	19.1
1185	226	54.1	1681	192	45.9	1185	226	19.0
4351	827	47.2	5652	924	52.8	4351	827	19.1
8797	3036	65.4	8441	1609	34.6	8797	3036	34.8
3024	1127	61.3	2398	710	38.7	3024	1127	37.3
4547	2014	62.7	3270	1215	37.3	4547	2014	44.3
4678	2506	61.8	3952	1447	38.2	4678	2506	53.5

sit tredie Føl, det Foraar, den fylder 6 Aar, men dette har kun aldeles undtagelsesvis været Tilfældet hidtil her paa Sjælland.

Ser man endelig efter, hvorledes de 6—11aarige Hopper benyttes i Forhold til det Antal, hvori de forefindes, saa kan det ikke nægtes, at der, særlig paa de Steder — Frederiksborg, Præstø og Bornholms Amter —, hvor man sætter et saa energisk Arhejde ind paa Frederiksborg-Halvblodets Bevarelse og Udvikling (dog ogsaa paa Lolland-Falster), bliver gaaet ualmindelig letsindig tilværks med denne for Avlen saa vigtige Sag. Man behøver i saa Henseende kun at drage en Sammenligning med de nævnte Steder og Fyen, man behøver ikke at udstrække Sammenligningen til Repræsentanten for den jydsk Avl: »Randers Amt«.

Hvilken Vejledning giver Statistiken os nu ved det, jeg her har havt den Ære at fremlægge? Den siger os først og fremmest, at vi, under vor mangeaarige Stirren paa Jordbundsforholdenes Indflydelse og under vor

Iver for at se Avlen i klar Belysning af Husdyravlens Love, samt under vor ivrige Stræben for, at de fysiologiske Love bleve strængt overholdte, have glemte to meget vigtige Paragrafer i disse Love. Den ene er den: »at der foruden Hingsten ogsaa skal en Hoppe til for at frembringe et Føl, og at der i Henhold hertil umulig kan fremelskes en blomstrende Hesteavl med et stort — om det endog er et meget stort — Overskud af Goldhopper.« Den anden er den: »at Vallaker ere og blive »sterile«, selv om de blive gamle, og selv om man samler dem sammen i store Bunker og giver dem god Forplejning i extra godt udstyrede Pensionsanstalter.« Statistiken lærer os endvidere, at vi mangle Perspektiv i vor Hesteavl, vi sætte det Uvæsentlige til Højbords og det Væsentlige negligere vi, idet vi indlade os paa vidtløftigt Pindehuggeri om Beskaffenheden af den Sæd, der skal udsaaes, og medens vi hugge Pindene ud i et uendeligt Antal Smaastykker, glemme vi, at den Ager, den omstridte Sæd skal saas i, er saa overfyldt med Følfod, Tidsler og Agerkaal, at der kun bliver en meget snæver Plads for den unge Kulturplante, hvilket dog ikke forhindrer os i at sætte sure Miner op, fordi Foldudbyttet er saa ringe.

Og da denne Misfornøjelse skal have et Afløb, saa foretages Nivelleringen altid saaledes, at Lederne maa tage imod Afløbet, der jo som bekjendt ikke altid er saa rent som destilleret Vand, medens Opdrætterne staa paa tør Bund, givende Rollen som den forurettede Part i Sagen.

Men Statistiken siger os, at der maaske er en til Vished grænsende Sandsynlighed for, at det er den sjællandske Opdrætters Mangel paa Evne til at disponere over den Hestekraft, han har i Hænde og til at omsætte sin Vare, medens den endnu er gangbar Handelsvare, der er Skyld i, at Hesteavlens Ager paa Sjælland er overfyldt med Ukrud, og Statistiken peger tydelig nok paa, at Haabet om bedre Tilstande i vor Avl ligger

langt ude i det Fjærne, saafremt det ikke kan lykkes at gjøre Flertallet af Opdrætterne begribeligt, at der ikke er uoverstigelige Forhindringer for Fremvæksten af indbringende Hesteavl, men at Grunden til denne ogsaa kun kan lægges af Opdrætteren selv, og det første og vigtigste Arbejde er da det, at der foranstalles en Aar efter Aar fortsat Jagt efter det Utaal af »gamle Rotter«, som findes i vore Hestebesætninger, og som ligefrem æde den opvoxende Slægt ud af Huset.

I Tabel XIV har jeg forsøgt at anlægge en Maalestok for den Indtægt, Hesteavlen giver i de forskjellige Dele af Landet. Jeg er ikke blind for, at denne Maale-

Tabel XIV.

Landsdel	Samlet Bestand	Fødte Føl	Antallet af fødte Føl angivet i pCt. af hele Hestestanden	5 pCt. til Vedligeholdelse	Til Salg à 500 Kr. pr. Stykke	Kr.
Øerne (uden Kjøbenhavn)	195368	12694	6.4	9768	2926	1,463,000
Jylland	208538	25449	12.2	10427	15022	7,511,000
Fyen.....	53569	4645	8.7	2678	1967	983,500
Lolland-Falster	24823	1751	7.0	1241	510	255,000
Sjælland uden Kjøbenhavn	109210	5880	5.4	5461	419	209,500
Bornholm	7766	418	5.4	388	30	15,000
Det sydøstlige Jylland ..	77543	9119	11.8	3877	5242	2,621,000
Kjøbenhavns Amt uden Kjøbenhavn.....	22902	765	3.3	1145	÷ 380	÷ 190,000
Frederiksborg Amt	17931	997	5.6	896	101	50,000
Holbæk -	23916	1630	6.8	1196	434	217,000
Sorø -	20757	1220	5.9	1038	182	91,000
Præstø -	23704	1268	5.4	1185	83	41,000
Vejle -	21310	1837	8.6	1066	771	385,000
Aarhus -	27479	3229	11.8	1374	1855	927,000
Randers -	28754	4053	14.1	1438	2615	1,307,500

stok har sine store Mangler, men aldeles ubrugelig er den dog ikke. Vedligeholdelsesprocenten har jeg sat til 5 pCt., mulig er den noget større, men da dette saa gjælder over hele Linien, kan Misvisningen ikke blive stor. Rimeligt er det imidlertid, at Dødelighedsprocenten er lidt større i Jylland, hvor de ganske unge Dyr ere saa stærkt repræsenterede, end f. Ex. paa Sjælland, hvor de gamle Heste først skrinlægges, naar de ere modne til at modtages af Sogneassurancen. Men selv om vi dividere Indtægten for det sydøstlige Jylland med 4 og derefter foretager en Sammenligning med Sjælland, saa er Forskjellen dog stærkt iøjnefaldende.

Ikke sjælden støder man paa den Udtalelse, at det er den stærke Udvikling af »det røde Malkekvæg«, der er en væsentlig Hindring for Hesteavlens Fremvæxt paa Sjæl-

Tabel XV.

Landsdel	Heste			Kvæg		
	pr. geografisk □ Mil	pr. 100 □ Kilometre	pr. 100 Tdr. Hartkorn	pr. geografisk □ Mil	pr. 100 □ Kilometre	pr. 100 Tdr. Hartkorn
Sjælland med Møen og Samsø uden Kjøbenhavn	814	1478	96	2979	5411	353
Bornholm	733	1331	128	2791	5071	489
Lolland-Falster	809	1469	82	2817	5116	285
Fyen	863	1568	92	3284	5927	347
Det sydøstlige Jylland..	590	1071	109	2524	4583	466

land, men som Tabel XV udviser, er man fuldt saa rigelig forsynet med »rødt Malkekvæg« paa Fyen, og af den Grund er der altsaa ikke noget i Vejen for, at vor Hesteavl kan tvinges op paa Højde med den, der for Øjeblikket drives paa Fyen. Og lægger man Mærke til Forholdet mellem Kvægholdet paa Sjælland og i det sydøstlige Jylland, da synes Forskjellen ikke at være saa stor, at den nødvendigvis maatte føre til saa store Udslag i Hesteavlens, som Statistiken viser os.

I Anledning af foranstaaende Foredrag er modtaget følgende:

Hr. Konsulent Jensens Foredrag i Landhusholdnings-selskabet blev ikke imødegaaet paa det fremlagte saglige Omraade, hvad jo er let forstaaeligt, da det ikke er hver Mands Sag at udtale modsatte eller reserverende Anskuelser, naar saadanne skulle motiveres paa staaende Fod ved et saa omfattende og flersidig statistisk Materiale, som her blev benyttet; men da der dog synes at være Anledning til at tage noget Forbehold overfor de paaviste Resultater, maa det være mig tilladt at paapege saadanne, der formentlig bør komme i Betragtning, og som ikke synes at være uden Betydning overfor de Slutninger, som den ærede Foredragsholder mente sig berettiget til at udlede af det her anvendte med stor Flid samarbejdede statistiske Materiale.

Foredragsholderen kom saaledes til det Resultat, at den gamle Anskuelse, ifølge hvilken Hesteopdræt staaer i nøje Forbindelse med Jordbunds-Forhold og Jordens Benyttelse, særlig med Hensyn til Græs og Græsnings-Arealernes Størrelse, er uholdbar og ikke kan paa-beraabe sig de virkelige Forhold, som de forefindes her i Landet.

Naar Hr. J. kommer til dette Resultat gennem Undersøgelser af det fremlagte Materiale, saa medtager han ikke det Græsareal, der henligger under Agermarken, og da der er en meget betydelig Forskjel paa »Agerlandets« Benyttelse i de forskellige Landsdele, kan det formentlig ikke gaa an, at denne Faktor lades ude af Betragtning ved de af Hr. J. udførte Undersøgelser. Medens saaledes de østlige Øer benytte 67—68 pCt. af hele det til Avlsbrug og Husdyrhold værende Areal til Besaaning og Brak, og Fyen med omliggende Øer anvender 65 pCt., benytter det sydøstlige, det nordlige og sydvestlige Jylland respektive kun 58, 48 og 45 pCt. af Arealet paa denne Maade. Naar man saaledes ikke udelukkende holder sig til de »naturlige« Græsarealer, er Forholdet for hele Græsarealet i de forskellige Landsdele dette, at de østlige Øer have 33—32 pCt. af hele Arealet liggende i Græs, Fyen 35 pCt., sydøstlige Jylland 42, nordlige Jylland 52 og det sydvestlige Jylland 55 pCt. i Græs. I store Træk har man da en stigende Skala for Græsarealerne, der falder godt sammen med den

almindelige Anskuelse, at Hesteopdræt fordrer store Græsarealer.

Skalaen for Græsarealerne stemmer saaledes ret godt overens med samme for Hesteopdrættet, idet der af unge Heste (under 3 Aar), hvad Foredragsholderen oplyste, findes 15—16 pCt. af hele Hestebestanden paa de østlige Øer, 24 pCt. paa Fyen og 30—33 pCt. i Jyllands forskellige Landsdele. Det synes saaledes, at der maa tages nogen Reservation overfor de af Hr. Jensen udtalte Slutninger, men selv om disse vare fuldt ud uangribelige paa Basis af den benyttede Motivering, saa vilde de dog maaske alligevel være noget vovede, da man vel maa erindre, at Jordens Benyttelse blot i den sidste Menneskealder har været betydelige Ændringer underkastet og næppe mindst i de egentlige Hestegne. Den »jydske« Hest er jo ikke et Nutidsprodukt, den har Rod i jydsk »Folk og Sæd« og enten man vil tillægge Græsarealerne en større eller mindre væsentlig Betydning, saa er der uden Tvivl andre Faktorer, der ere medbestemmende for dens typiske Form, Faktorer, der imidlertid næppe lade sig belyse ad statistisk Vej.

I Foredragets andet Afsnit har Hr. Jensen paavist, at Øernes Hestebestand er 14—15 Stkr. pr. 100 Tdr. Ld. (under Besaaing og Brak), hvorimod der i Jylland kun er 10—14 Stkr.; men heraf følger formentlig ikke, at Øboerne drive nogen forkastelig Luxus paa dette Omraade i Sammenligning med Jyderne. Hvor stor en Del af Hestebestanden, der anvendes i det egentlige Agerbrugs Tjeneste, lader sig næppe bestemme, men der er jo andre Forhold foruden selve Jordbehandlingen, der stiller store Krav til Trækkraften, saaledes er Befolkningens Tæthed en væsentlig Faktor. Denne er i store Træk omtrent dobbelt saa stor paa Øerne som i Jylland*). Endvidere er Agerbrugenes Størrelse af ikke uvæsentlig Betydning, idet den disponible Hestekraft maa stige i modsat Forhold af Agerbrugenes Størrelse, og da Jyllands Agerbrug er noget større end Øernes, nemlig 33 Tdr. Land mod 26, som Gjennemsnit af samtlige

*) I »Tidsskrift for Nationaløkonomi« 1890, S. 81, paaviser Tidsskriftets Redaktør, Hr. Studnitz-Petersen, at medens Hestebestanden er stærkt stigende pr. Kvadratmil fra Aarti til Aarti, er Forholdet i Hovedsagen stabilt overfor Indbyggerne (pr. 1000 Mennesker), om det end er noget stigende for Jylland, og ikke for Øerne.

Avlsbrug, hvortil der er knyttet Kreaturhold, maa dette ogsaa være en medvirkende Aarsag til Øernes større Hestebestand.

Endelig paaviste Foredragsholderen, at Øboernes Hestebestand er meget ældre end Jyllands; men dette staar jo i nøje Forbindelse med at Hesteopdrætning er langt almindeligere i Jylland end paa Øerne, og da Hestetillæget har Handelshesten for Øje, slider Jyden ubetinget nødig selv sine Heste op, hvorfor han ogsaa fra gammel Tid af er langt mere udpræget »Handelsmand« paa dette Omraade end Øboeren er det. Forholdene paa Øerne, hvor Kornavlens er saa langt mere dominerende end i Jylland, og hvor det i hvert Fald hidtil ogsaa maa have været økonomisk rigtigt at stille dette i Forgrunden, maa i Forbindelse med de andre nævnte Aarsager medføre det paaviste Udslag som en naturlig Følge, uden at man dog tør sige, at Øboeren handler uklogt ved ikke at efterligne Jyden. For Sjællands Vedkommende kommer uden Tvivl endnu en ikke uvæsentlig Faktor til, der er medvirkende i samme Retning, nemlig denne Landsdels lette Adgang til at rekrutere sin Trækkraft fra Hovedstaden ved prisbillige, men ældre Heste, hvad dog næppe kan kaldes en økonomisk Anvendelse af det foreliggende Hestemateriale.

Februar 1896.

J. Winkel.

